

Josefiina Pystynen

SATEENKAARINUORET JA SOSIAALINEN MEDIA

Itse rakennetut turvalliset tilat

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Yhteisöpedagogi (AMK)
Tekijä	Josefiina Pystynen
Työn nimi	Sateenkaarinuoret ja sosiaalinen media Itse rakennetut turvalliset tilat
Toimeksiantaja	Seta ry
Vuosi	2021
Sivut	58 sivua, liitteitä 3 sivua
Työn ohjaaja	Katri Schadewitz

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on luoda ymmärrystä siitä, miten sateenkaarinuoret luovat turvallisia tiloja sosiaalisessa mediassa. Aiemmistä tutkimuksista on selvinnyt, ettei yhteiskunta ole sateenkaarinuorille turvallinen, vaan heihin kohdistuu syrjintää, joka heikentää heidän hyvinvointiaan monella elämän osa-alueella. Opinnäytetyössä selvitetään myös sitä, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että sateenkaarinuori kokee tilan turvalliseksi, sekä sitä, miten sateenkaarinuoret käyttävät sosiaalista mediaa. Keskiössä tutkimuksessa on sateenkaarinuorten itse luomat yhteisöt sekä yhteisöllisyys.

Tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen aineisto kerättiin haastattelemalla keväällä 2021 neljää eri tavoin sateenkaarinuoreksi identifioituvaa nuorta. Haastateltavat tavoitettiin jakamalla haastattelukutsua eri puolilla Suomea toimiville organisaatioille, jotka järjestävät toimintaa sateenkaarinuorille. Haastattelu oli teemahaastattelu, joka purettiin käyttämällä analyysimenetelmänä teemoittelua.

Tuloksista käy ilmi, että sateenkaarinuoret käyttävät sosiaalista mediaa monipuolisesti toisten nuorten kanssa kommunikointiin, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä tiedon ja tuen etsimiseen. Turvallisen tilan nuoret määrittelevät sellaiseksi, jossa heidän ei tarvitse piilotella, vaan he saavat olla omia itsejään ilman, että heistä oletetaan mitään. Turvallisessa tilassa he saavat rentoutua, eikä heidän tarvitse pelätä kohtaavansa syrjintää.

Turvallisia tiloja sosiaaliseen mediaan luodaan esimerkiksi ottamalla etäisyyttä homo- ja transfobisiin ihmisiin sekä ilmiantamalla sekä estämällä häiriköiviä käyttäjiä. Sosiaalinen media mahdollistaa myös yksityisyysasetusten säätämisen niin, että käyttäjätilin sisällön näkevät vain valitut ihmiset. Sateenkaarinuorilla on sosiaalisessa mediassa keskenään rakennettuja turvalliseksi koettuja yhteisöjä, jotka he kokevat merkityksellisiksi.

Sosiaalista mediaa ei kuitenkaan itsessään koeta turvalliseksi tilaksi. Sinne heijastuvat yhteiskunnan hetero- ja cishormit, ja myös siellä esiintyy syrjintää, kiusaamista ja ulossulkemista. Ominaisuuksillaan se tarjoaa sateenkaarinuorille kuitenkin alustan, johon turvallisempia tiloja voidaan rakentaa. Kehityskohdista huolimatta tutkimusta voi pitää validina ja se luo tietoa sateenkaarinuorista sosiaalisen median kontekstissa.

Asiasanat: seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, nuoret, sosiaalinen media

Degree	Bachelor of Humanities
Author	Josefiina Pystynen
Thesis title	LGBTQ+ youth and social media Self-created safe spaces
Commissioned by	Seta Ry
Time	2021
Pages	58 pages, 3 pages of appendices
Supervisor	Katri Schadewitz

ABSTRACT

The objective of this thesis was to expand the understanding of how LGBTQ+ youth create safe spaces in social media. Previous research has shown that LGBTQ+ youth face discrimination which leads to lower well-being in several aspects of life. The aim of the thesis was also to examine which factors make them feel safe in a space. In addition, it was researched how LGBTQ+ youth use social media. The focus of the study was on communities and communal-ity created by LGBTQ+ youth.

The qualitative research was done by interviewing four young people who in different ways were all part of a sexual or gender minority. The participants were reached in the spring of 2021 by sharing the participation invitation letter to organizations that arrange activities for LGBTQ+ youth. The interview was thematic, and the material was analyzed by using thematic analysis.

The results indicated that LGBTQ+ youth use social media in various ways to communicate with fellow young people. They also used social media to bring awareness to social justice issues. Furthermore, they searched information and support online. The participants defined a safe space as somewhere they do not need to hide but rather express themselves without assumptions about their gender identity, sexual orientation and so forth. In safe spaces, one can relax, due to not having to worry about discrimination.

Safe spaces are created in social media for example by keeping distance from homophobic or transphobic people. Another way of creating safe spaces is by blocking and reporting harassing users. Social media also has privacy settings that allow users to adjust who has access to their content. LGBTQ+ youth have created safe communities in social media that they recognize as significant.

Social media is not a safe space for LGBTQ+ youth intrinsically since it reflects the heteronormativity and cisnormativity in society. In addition, discrimination, bullying, and exclusion occur online. However, with the features social media offers, safe spaces can be created on its platforms. Despite the targets for development this research can be regarded as valid.

Keywords: sexual minorities, gender minorities, social media

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VERKKOYMPÄRISTÖT	8
2.1	Sosiaalisen median määrittelyä.....	8
2.2	Nuori sosiaalisen median maailmassa.....	10
2.3	Virtuaalinen yhteisöllisyys.....	11
3	SATEENKAARINUORUUS	13
3.1	Sateenkaarinuoren määrittelyä.....	13
3.2	Sateenkaarinuoret tutkimuksen valossa	16
3.3	Sateenkaarinuoret verkossa	18
3.4	Turvalliset tilat.....	20
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
4.1	Tutkimuskysymykset.....	23
4.2	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä	24
4.3	Aineiston analyysi.....	25
4.4	Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko.....	26
5	TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1	Kokemukset sateenkaarinuoruudesta.....	28
5.2	Haastateltavien kokemukset syrjinnästä ja häirinnästä.....	30
5.3	Sosiaalisen median käyttötavat	35
5.4	Sateenkaarinuorten itse rakentamat turvalliset tilat	41
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
6.1	Johtopäätökset ja pohdinta.....	48
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	51
6.3	Jatkotutkimusehdotukset ja kehittämisideat.....	52
	LÄHTEET.....	55
	LIITTEET	

Liite 2. Haastattelukutsu

1 JOHDANTO

Sateenkaarinuoret ovat monenkirjavia joukko nuoria, jotka määrittelevät kuuluvansa seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. Sateenkaarinuoria ja heidän hyvinvointiaan on tutkittu paljon kansainvälisesti ja jonkin verran myös Suomessa. Tutkimuksissa on selvinnyt, että he voivat monella elämän osa-alueella huonommin kuin muut nuoret. Tutkimukset osoittavat saman olevan todellisuutta myös Suomessa. Sateenkaarinuoret kokevat keskimääräistä enemmän syrjintää, kiusaamista sekä yksinäisyyttä. Lisäksi sateenkaarinuorilla on muita nuoria enemmän kokemuksia kohtaamattomuudesta erilaisissa instituutioissa ja palveluissa. (esim. Alanko 2014.)

Tässä opinnäytetyössä keskiössä on se, kuinka sateenkaarinuoret rakentavat keskenään yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisesta mediasta on tullut nuorille jokapäiväinen viestinnän, vuorovaikutuksen sekä arkisen ajanvieton alusta. Nykyään voidaankin ajatella, ettei sosiaalinen media ole erillään nuoren muusta sosiaalisesta elämästä, vaan se on osa sitä. Sanoetaan myös, että osalla nuorista sosiaalinen media on taustalla päällä jatkuvasti ikään kuin jatkettuna todellisuutena.

Sateenkaarinuorten rakentamia virtuaalisia yhteisöjä luonnehdin turvallisiksi tiloiksi, sillä sosiaalisen median mahdollistamien puitteiden avulla nuoret voivat rakentaa tilan, jossa olla internetin ulkopuolista elämää vapaammin oma itsensä ilman huolta syrjinnästä. Sosiaalisessa mediassa nuori voi itse rajata sitä, kuka häntä voi seurata, sekä sitä, ketä hän itse seuraa. Näin hän voi itse ikään kuin sulkea pois ne sisällöt, joita ei halua nähdä, kuten homofobisen tai transfobisen sisällön. Lisäksi sosiaalinen media mahdollistaa tietyn anonymiteetin, jonka vuoksi nuori voi uskaltaa olla avoin sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöön kuulumisestaan aikaisemmin kuin sosiaalisen median ulkopuolisessa elämässä. Sosiaalisessa mediassa sateenkaarinuoret voivat tutustua toisiin sateenkaarinuoriin ja muodostaa ystävyysuhteita, yhteisöjä ja parisuhteita keskenään.

Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössä ovat sateenkaarinuori, sosiaalinen media ja turvallinen tila. Käsitteistä etenkin turvallinen tila on sellainen, johon ei ole

suoraa määritelmää sen vakiintumattomuuden vuoksi. Opinnäytetyössä on pyritty esittelemään mahdollisimman laaja kirjo eri määritelmiä käsitteille. Yhdistelemällä esiteltyjä määritelmiä on mahdollista saada laaja ymmärrys käsitteiden merkityksestä.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on kansalaisjärjestö Seta ry. Seta on ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoitteena on yhteiskunnan kokonaisvaltainen muutos, jotta ihmisoikeudet ja hyvinvointi toteutuisivat Suomessa sekä kansainvälisesti riippumatta ihmisten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Teoreettisessa viitekehyksessäni hyödynnän erilaisia näkemystä yhteisöllisyydestä, mikä kiinnittää tutkimuksen osaltaan hyvin yhteisöpedagogin työhön. Yhteisöllisyys on tärkeä elementti identiteetin kehittämisessä sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Niin identiteetin kehittyminen kuin syrjäytymisen ehkäiseminenkin liittyvät oleellisesti nuoruuden elämänvaiheeseen. Pyrin myös selvittämään, millaisin keinoin sateenkaarinuoret luovat sosiaaliseen mediaan turvallisempaa tilaa. Vaikka tutkimuksessa turvallista tilaa lähestytään kulmasta, jossa sateenkaarinuoret luovat sen itse omilla ehdoillaan, voivat organisaatiot mahdollisesti hyödyntää tuloksia omilla sosiaalisen median alustoillaan ja tileillään luodakseen niistä kutsuvampia ja mukavampia sateenkaarinuorille.

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2020 ja haastattelut toteutettiin keväällä 2021. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkielma, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja sisällönanalyysimenetelmänä teemoittelua. Opinnäytetyötä varten haastattelin neljää nuorta, jotka määrittelivät itsensä sateenkarinuuriksi. Haastateltavat identifioituivat sateenkaareviksi eri tavoin ja heidät tavoitettiin ottamalla yhteyttä toimijoihin, jotka järjestävät toimintaa sateenkaarinuorille. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä vallitsevan pandemiatilanteen vuoksi.

Tutkimuksia nuorten sosiaalisen median käytöstä on tehty viime vuosina runsaasti varmasti osittain sen vuoksi, että sen käyttö on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosikymmenen aikana. Sosiaalisesta mediasta on tullut merkittävä osa nuorten elämää ja nuorisokulttuuria. Sosiaalisen median elementit ja ilmiöt ovat myös niin nopeatempoisia, että tutkimuskentällä voi olla vaikeaa

pysyä perässä ja informaatio voi vanhentua nopeasti. Teemaa käsitteleviä tutkimuksia, jossa käyttäjäryhmä olisi rajattu johonkin vähemmistö- tai muuhun erityisryhmään, on kuitenkin edelleen niukasti. Suomessa aihetta sivutaan Nuorisotutkimusverkoston julkaisussa *Mitä kuuluu sateenkaarinuorelle Suomessa* (Alanko 2014).

2 VERKKOYMPÄRISTÖT

2.1 Sosiaalisen median määrittelyä

Sosiaalinen media on vakiintunut ilmaisu, jolla viitataan internetissä sijaitseviin palveluihin (Rongas 2011). Sanastokeskus TSK (Sanastokeskus TSK 2010) määrittelee, että sosiaalinen media on ”tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävä viestinnän muoto, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti ja käyttäjälähtöisesti tuotettua sisältöä ja luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita”. Kangaspunta (2011, 29) taas esittelee näkemyksen, jonka mukaan sosiaalinen media viittaa median ja internetin kehitysvaiheeseen, jossa sisällöntuotto hajautuu ja käyttäjät tuottavat sisältöä yhä enemmän (Kangaspunta 2011, 29). Sosiaalinen media -käsite koostuu kahdesta osasta. Sosiaalisella viitataan ihmisten väliseen kanssakäymiseen, medially taas informaatioon ja kanaviin, joissa tätä informaatiota jaetaan ja välitetään myös muille. (Hintikka s.a.)

Sosiaalisen median alustoja on lukuisia, ja ne palvelevat hieman erilaisia tarpeita. Yleisiä tunnuspiirteitä sosiaaliselle medialle ovat kuitenkin helppokäyttöisyys, nopea omaksuttavuus, maksuttomuus ja mahdollisuus kollektiiviseen tuotantoon (Hintikka s.a.). Sosiaalisen median palveluista tunnetuimpia ovat esimerkiksi Facebook, Instagram, Twitter ja YouTube. Näissä kaikissa on mahdollisuus yhteisöllisyyteen. Palvelut perustuvat siihen, että käyttäjät tuottavat itse sisältöä ja jakavat muiden tuottamaa sisältöä. Käyttäjät voivat myös järjestellä informaatiota ja sisältöä erilaisin avainsanojin, esimerkiksi aihetunnistein. Palveluntarjoajan rooliksi jää tarjota tallennustilaa ja välineitä yhteisöllisyyteen. Tällainen väline voi olla esimerkiksi kannustaminen osallistumiseen tai keskustelualueiden valvominen niin, ettei palvelussa käyttäydytä vihamielisesti. (Kangaspunta 2011, 29.)

Sosiaalista mediaa on pyritty myös luokittelemaan sen toiminnallisten piirteiden kautta. Laaksonen ym. (2013, 15) esittävät, että sosiaalisen median voi

jakaa kuuteen luokkaan erilaisten sisältöjen mukaan. Ensimmäistä luokkaa kuvataan nimellä yhteistuotanto ja se sisältää esimerkiksi wikit, kuten Wikipedian. Toinen luokka sisältää verkostoitumis- ja yhteisöpalvelut, joihin lukeutuu esimerkiksi Facebook. Sisältöjen jakamiseen keskittyviä alustoja taas ovat esimerkiksi YouTube sekä Instagram, kun taas Twitter ja blogialustat kuuluvat blogien ja mikroblogin luokkaan. Luokittelun mukaan virtuaalimaailmoja ovat erilliset maailmat, kuten pelit, joista esimerkkinä World Of Warcraft. Verkko-keskustelujen luokkaan kuuluvat erilaiset foorumit, palstat ja laudat, esimerkiksi 4chan. Jaottelu ei ole mutkatonta, koska monella sosiaalisen median alustalla on piirteitä useista luokista. Täten jaottelut ovat suurpiirteisiä ja osoittavat sitä, kuinka laaja sosiaalisen median käsite on tai kuinka aikasidonnaisia sitä koskevat määrittelyt ovat. (Laaksonen ym. 2013, 16.)

Verkkoympäristöjä koskevissa teksteissä ja puheessa saattaa myös törmätä sanoihin yhteisöpalvelu tai verkkoyhteisöpalvelu. Termeillä halutaan tuoda esiin sosiaalisia verkostoja, joita yhteisöpalvelujen käyttäjät ovat muodostaneet ja ylläpitävät (Boyd & Ellison 2007). Yhteisöpalveluita ovat määritelleet esimerkiksi Boyd ja Ellison (2007) joiden mukaan yhteisöpalvelut ovat palveluita, jotka mahdollistavat käyttäjälle puolijulkisen tai julkisen profiilin luomisen rajoitetun järjestelmän sisällä sekä selkeän listauksen tekemisin muista käyttäjistä. Lisäksi yhteisöpalvelut tarjoavat mahdollisuuden katsoa ja käydä läpi omien ja muiden käyttäjien listauksia jaetuista yhteyksistä. (Boyd & Ellison 2007.)

Olenneiseksi yhteisöpalveluissa voisi täten nähdä olevan niiden käyttäjilleen tarjoama mahdollisuus ylläpitää, muodostaa ja tehdä näkyväksi heidän sosiaalisia verkostojaan (Boyd & Ellison 2007). Yhteisöpalvelut kuvaavat sitä sosiaalisen median kulmaa, jossa on mahdollisuus yhteisöllisyyteen, joten termin esille tuominen ja määrittely on opinnäytetyön aiheen ja lähestymistavan vuoksi oleellista. Yhteisöpalveluita on nykyään vaikea erottaa muista sosiaalisen median palveluista, koska moni palvelu täyttää joko osittain tai kokonaan yhteisöpalvelun määritelmän olematta pelkästään yhteisöpalvelu. Esimerkkinä tämän kaltaisesta palvelusta on YouTube, jonka alkuperäinen tarkoitus on toimia alustana videoiden julkaisulle, mutta joka täyttää toiminnoillaan nykyään myös yhteisöpalveluiden määritelmän.

Internetin mahdollistamien palveluiden suosio on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut räjähdysmäisesti. Suurin osa suomalaisista viettää päivittäin aikaa sosiaalisessa mediassa, ja on perusteltua sanoa, että sosiaalinen media vaikuttaa yksittäisiin ihmisiin ja heidän elämäänsä, mutta myös koko yhteiskuntaan. (Rongas 2011.) Verkosta voi löytää kasvavia ja monitasoisia vuorovaikutuksen ja yhteisyyden muotoja. Verkkomaailmaa ei nykyään myöskään voi käsittää erillisenä muusta maailmasta ja elämästä, sillä ne ovat liittyneet saumattomasti yhteen. Tässä tutkimuksessa eronteko näiden kahden välillä on kuitenkin oleellista, jonka vuoksi sosiaalisen median ulkopuolisesta maailmasta käytetään sanaa fyysinen ympäristö. Hyvänä esimerkkinä fyysisen ympäristön ja verkon yhteyteen liittymästä on Facebook, jossa perhe, ystävät ja intressiryhmät voivat kommunikoida keskenään, vaikka tapaisivat muutenkin usein. (Kangaspunta 2011, 29.) Nykyään internetissä pidetään yhteyttä perheenjäseniin, sukuun sekä ystäviin, mutta lisäksi siellä voi tutustua uusiin ihmisiin ympäri maapallon.

Sosiaalinen media on sulautunut osaksi arkea, mutta myös muovannut sitä. Yhä useammalla se kietoutuu esimerkiksi töihin. Sosiaalisessa mediassa voidaan muun muassa jakaa informaatiota yrityksestä, pitää työpalavereja, markkinoida sekä myydä. Kangaspunta tiivistää internetin kaupallisen ulottuvuuden kirjoittamalla, että ”internet on lisäksi kaupallinen toimintaympäristö, jonne pyritään rakentamaan yhä uudenlaisia kaupallisia vuorovaikutuksen, pelien ja muiden yhteisyyden muotoja. Usein nämä kaikki limittyvät keskenään” (Kangaspunta 2011, 30.)

2.2 Nuori sosiaalisen median maailmassa

Nuorelle internet on osa elämäntyyliä. Se on tila, jossa aikaa vietetään monipuolisesti ja sosiaalisesti. Yleistyneet mobiilivälineet ovat mahdollistaneet sen, että sosiaalinen media on ikään kuin aina käden ulottuvilla. (Mediakasvatusseura ry. 2013, 4.) Nykyajan nuorista puhutaankin tietyissä yhteyksissä diginatiiveina, sillä he ovat ensimmäisiä, jotka ovat kasvaneet digitaalisessa maailmassa internetin, tekniikan ja sosiaalisen median ympäröimänä. Nuoret ovat aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä, ja heillä on kokemusmaailmansa kautta hyvin erilainen näkökulma verkkoympäristöihin kuin vanhemmilla sukupolvilla. (Joensuu 2011, 14.)

Nuorten aktiivinen sosiaalisen median käyttö näkyy myös tilastoissa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 suomalaisista 16–24-vuotiaista nuorista 100 % oli käyttänyt internetiä kuukauden aikana. Heistä 98 % käytti internetiä yleensä useita kertoja päivässä, joka on enemmän kuin muissa ikäryhmissä. Samaan ikäryhmään kuuluvista 92 % käytti sosiaalista mediaa. Nuorten yleisimmin käytetyt sosiaalisen median palvelut olivat WhatsApp, Instagram ja Facebook. (Suomen virallinen tilasto 2020.)

Sieversin (2017, 24) mukaan nuoren liittyessä verkkoyhteisöön tämä haluaa ilmentää, vahvistaa tai rakentaa omaa identiteettiään. Käyttäjä voi myös luoda oman identiteettinsä ja kiinnostuksen kohteidensa ympärille monia erilaisia identiteettejä ja profiileja (Sievers 2017, 24). Nykyään onkin havaittavissa esimerkiksi ilmiö, jossa nuorilla on useita käyttäjiä yhdessä sosiaalisen median palvelussa. Nuoren ensisijainen käyttäjätili voi olla julkinen, ja sitä voi päästä selaamaan ja seuraamaan kuka tahansa, myös vanhemmat ja sukulaiset. Ensisijaisella tilillä voidaan ylläpitää siloteltua kuvaa. Toinen tili on usein yksityinen. Yksityisen tilin seuraajat nuori voi päättää itse, ja sen vuoksi hän saattaa jakaa sisältöä vapautuneemmin.

Sosiaalisessa mediassa ihminen voi siis ikään kuin itse valita, mitä puolia itsestään haluaa muiden näkevän. (Hintikka s.a.) Tämä anonymiteetin eli tunnistamattomuuden edellytys voi ehkä kannustaa nuoria ilmaisemaan itseään avoimesti, kun heidän ei tarvitse kantaa huolta heihin kohdistuvista odotuksista ja rajoitteista sekä käytöksensä tai avoimuutensa seurauksista.

2.3 Virtuaalinen yhteisöllisyys

Suuri osa siitä, mitä verkossa tehdään, tapahtuu sosiaalisen median alustoilla, ja suurin osa sosiaalisen median käytöstä on ihmisten välistä interaktiota. Ihmiset muodostavat sosiaalisessa mediassa yhteisöjä. Yhteisön voi määritellä joukoksi ihmisiä, joita yhdistää yhteenkuuluvuuden tunne jonkin heitä yhdistävän asian tai tilanteen vuoksi. Keskeistä yhteisön määritelmässä on juuri yhteenkuuluvuuden kokemus, eli mikä tahansa joukko ihmisiä ei siis automaatti-

sesti ole yhteisö. Historiallis-sosiologisesti yhteisön käsitteen nähdään juontuvan Aristoteleen filosofiasta, jossa nostetaan esiin ihmisen pyrkimys yhteisöllisyyteen, yhteistoimintaan ja yhteiseen hyvään. (Kangaspunta 2011, 16.)

Émile Durkheim, jota pidetään modernin sosiologian yhtenä keskeisenä tietäjänä Marxin ja Weberin ohella, on teorioissaan kuvannut yhteisöllisyyden merkitystä. Durkheim väittää, että yhteisyyden tunne pitää yhteiskuntaa koossa, ja on yhteiskunnan ja yksilön välisen suhteen tärkein pohja. (Kangaspunta 2011, 21.) Kangaspunnan (2011, 16) mukaan traditionaalisia yhteisöjä ovat suvut, heimoyhteisöt, kylät ja kaupungit. Keskiajalla suku- ja heimoyhteisöt saivat rinnalleen statusyhteisöjä, kuten kiltoja, kauppias – ja ammattiyhteisöjä. Modernisaation mukana tuli myös kulutuskulttuuri sekä teknologian kehittyminen, joka synnytti internetin. Internetin myötä alettiin puhua myös virtuaalista yhteisöistä. (Kangaspunta 2011, 15–17.)

Verkkoyhteisöihin liittyvä subjektiivinen sitoutuminen voi olla yhtä voimakasta kuin muihinkin yhteisöihin, vaikka ryhmä ei muuten noudattaisi tiukkaa normittujen käytäntöjen jäsenryhmää. Verkkoyhteisöt voidaan siis nähdä vapaampina ja löyhempinä yhteisöinä, joissa osallistujilta ei odoteta samankaltaista lojaalisuutta ryhmää kohtaan, kuin esimerkiksi moottoripyöräjengit ovat jäseniltään vaatineet. (Lähteenmaa 2000, 34–35.)

Diginatiivit nuoret seurustelevat, ystäväystyvät, käyvät läpi suuria tunteita ja kasvavat kohti aikuisuutta verkossa. Ihmisten kasvu tapahtuu suhteessa ympäröiviin yhteisöihin, ja verkossa toimivat tai syntyneet yhteisöt voivat olla nuorille yhtä merkityksellisiä, kuin muutkin yhteisöt. (Joensuu 2011, 14–15.) Kuten muutkin yhteisöt, myös virtuaaliset yhteisöt rakentuvat yhteisten intressien, esimerkiksi harrastuksen, ammattikentän tai ideologian ympärille. (Rongas 2011.) Verkossa toimivien ryhmien kautta nuoren maailmankuva, arvot sekä normit voivat kehittyä sosiaaliprosessin kautta, kun nuori hakee tukea itsenäistymiselleen perheensä ulkopuolisilta ryhmiltä ja kontakteilta. (Joensuu 2011, 15.)

Verkosta haetaan siis juuri niitä sisältöjä ja ryhmiä, joita nuori kokee omakseen. Vaikka verkko mahdollistaa toki keskustelun kaikenlaisten ihmisten

kanssa, ryhmäydytään verkossa usein samanmielisten ja samankaltaisten ihmisten kanssa. (Joensuu 2011, 15.) Tämä voi vahvistaa nuoren identiteetin kehittymistä ja helpottaa varsinkin vähemmistöön kuuluvien, kuten sateenkaarinuorten olemista. Nuoret voivat verkkoyhteisöissä keskustella samassa elämäntilanteessa olevien kanssa sekä saada tukea ja vinkkejä vertaisiltaan. (Joensuu 2011, 15.)

3 SATEENKAARINUORUUS

3.1 Sateenkaarinuoren määrittelyä

Nuoruus määritellään usein iän kautta. Jos ohikulkijaa pyydetään määrittelemään nuori, vastaa tämä luultavasti jonkin ikähaarukan, jonka sisällä oleva ihminen on hänen mielestään nuori. Nuorisolaissa (3.1.2016/1284) nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiaita ihmisiä. On kuitenkin myös perusteltua suhtautua nuorisolain määritelmään kriittisesti, sillä siinä lapsuutta ei eroteta nuoruudesta, ja nämä kaksi elämänvaihetta nähdään kuitenkin usein tyypeiltään hyvin erilaisina. YK taas määrittelee, että nuori on 15–25-vuotias, mutta tämä määritelmä on otettu käyttöön vain tilastollisista syistä (Huttunen 2016). Valtion nuorisoneuvoston tekemässä nuorten vapaa-aikatutkimuksessa ilmenee, että nuoret itse mieltävät nuoruuden alkavan noin 10-vuotiaana ja päättyvän noin 20-vuotiaana (Valtion nuorisoneuvosto 2013).

Siitä, että nuoruus on elämänvaihe lapsuuden ja nuoruuden välillä, vallitsee kuitenkin yksimielisyys. Usein nuoruutta kuvataan eräänlaisena siirtymävaiheena, jossa holhottavasta lapsesta kasvaa itsenäinen aikuinen. Sosiologia-painotteisessa nuorisotutkimuksessa nuoruuteen sekä sen määrittelyyn liitetään usein nuorten omat kokemukset riippuvuussuhteista muihin ihmisiin. Tästä näkökulmasta nuoruutta voidaan pitää vaiheena täyden riippuvuuden ja täyden itsenäisyyden välissä (Kontkanen 2018, 5). On myös huomattava, etteivät siirtymät aina ole täysin selkeitä. Elämänvaiheet voivat myös olla osittain päällekkäisiä ja niiden rajat häilyviä; esimerkiksi moni yli 20-vuotias voi kokea termin nuori aikuinen sopivaksi kuvaamaan itseään. Toisaalta nuoruus voidaan myös jakaa erilaisiin vaiheisiin, kuten varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen sekä myöhäisnuoruuteen. (Valtion nuorisoneuvosto 2013.)

Nuoruuden ikävaiheeseen liittyy myös identiteetin rakentaminen ja määrittely. Raatikaisen (2018) mukaan identiteetin voi määrittellä esimerkiksi ihmisen käsitykseksi itsestään: siitä, kuka hän on, mitä hän haluaa ja mitä hän tavoittelee. Identiteetin voi katsoa liittyvän myös ihmisen kykyyn tarkastella itseään muiden silmin, mutta myös tapaan, jolla ihminen määrittää itseään suhteessa muihin ihmisiin, eli sosiaaliseen ympäristöönsä. Identiteetin voikin jakaa persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallinen identiteetti liittyy jatkuvuuden tunteeseen minäkokemuksissa elämänkulun muutoksissa. Sosiaalinen identiteetti taas voidaan määrittellä yksilön samaistumiseksi sosiaalisiin yhteisöihin ja niihin liittyväksi johdonmukaisuudeksi sosiaalisissa rooleissa toimimissa. (Raatikainen 2018.)

Sateenkaarinuorella tarkoitetaan nuorta, joka määrittelee itsensä kuuluvan seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. Sateenkaarivähemmistöstä voidaan puhua myös esimerkiksi HLBT-lyhenteellä, joka tulee sanoista homo, lesbo, bi ja trans. Joskus kirjainyhdistelmän loppuun lisätään esimerkiksi i-kirjain, joka tarkoittaa intersukupuolista, sekä q-kirjain, joka taas tarkoittaa queeria. (THL 2020.) Queer-sanaa käytetään yleensä kuvaamaan sitä, ettei ihminen halua määrittää omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan. Toisaalta sitä voidaan myös pitää ikään kuin kattoterminä sateenkaari-ihmisten identiteeteille. Sanaa on aikaisemmin käytetty haukkumasanana, mutta useat sateenkaari-ihmiset ovat halunneet ottaa sanan omakseen ja käyttää sitä itsestään. Seksuaalivähemmistöön katsotaan kuuluvan kaikkien, jotka määrittelevät seksuaalisen suuntautumisensa joksikin muuksi kuin heteroksi. Sukupuolivähemmistöön kuuluvaksi taas luetaan ne, jotka itse määrittelevät kuuluvansa johonkin sukupuolivähemmistöön. (Seta 2020.)

Sukupuolivähemmistöön kuuluvat transsukupuoliset ovat ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa sitä sukupuolta, joka heille on syntymässä määriteltä. Transsukupuolisen sukupuoli-identiteetti voi olla mies, nainen, tai jotakin muuta. (Seta 2020). Transnaisella tarkoitetaan siis naista, joka on syntymässään määriteltä pojaksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään nainen. Vastavasti transmies on mies, joka on syntymässä määriteltä tytöksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään mies (Seta 2020). Transsukupuolisiin naisiin ja miehiin tai tyttöihin ja poikiin viitataan tässä tutkimuksessa trans-etuliitteellä, koska tarkoi-

tus on tarkastella sateenkaarivähemmistöä ja näin erottaa heidät cissukupuolisista. Cissukupuolinen on transsukupuolisen vastakkainen käsite; cisnainen on määritelty syntyessä tytöksi, cismies pojaksi (Seta 2020). Suurin osa ihmisistä on cissukupuolisia, mikä osaltaan asettaa transihmiset vähemmistö-asemaan.

Sukupuolidysforialla tarkoitetaan transihmisten kokemaa sukupuoliristiriitaa, joka aiheuttaa kokonaisvaltaista pahan olon tunnetta. Setan (2020) mukaan sukupuolidysforia voidaan jakaa kehodysforiaan ja sosiaaliseen dysforiaan. Ensimmäisellä tarkoitetaan negatiivisia, vahvoja tunteita, jotka kohdistuvat kehoon ja sen sukupuolitettuihin piirteisiin. Sosiaalinen dysforia taas kuvaa sosiaalisissa ympäristössä ja sosiaalisissa tilanteissa ilmenevää ahdistusta ja pahan olon tunnetta, joka liittyy väärinsukupuolittamiseen, eli siihen, että tulee kohdatuksi omaa sukupuoli-identiteettiä vastaamattoman sukupuolen edustajana. Kaikilla transihmisillä ei kuitenkaan ole dysforian tunteita, eivätkä kaikki transihmiset tarvitse tai tahdo sukupuolenkorjaushoitoja. (Seta 2020.)

Muunsukupuoliset eivät yleensä määrittele itseään mieheksi tai naiseksi, vaan he voivat olla jotain siltä väliltä tai tyystin jotain kyseisen binäärisen jaon ulkopuolelta (THL 2020). Muunsukupuoliset saattavat kokea kehodysforiaa ja haluta sukupuolenkorjausprosessin. Suomessa sukupuolenkorjausprosessi perustuu kuitenkin tällä hetkellä binääriseen, eli kaksijakoiseen, stereotyyppiseen sukupuolinormiin, mikä voi tehdä hoitojen saamisesta vaikeaa muunsukupuoliselle. (THL 2020.)

Intersukupuolisia ihmisiä ei voi yksiselitteisesti määritellä biologisesti mieheksi tai naiseksi, sillä intersukupuolisella ihmisellä voi olla jo syntyessään miehelle ja naiselle tyypillisiä biologisia piirteitä (Seta 2020). Suomessa intersukupuolisen lapsen syntyessä lääkäri yhä määrittää lapsen kuuluvaksi toiseen juridisista sukupuolista. Lisäksi lapselle voidaan tehdä leikkauksia ja hormonihoitoja, jotta tämän keho sopisi kaksijakoiseen biologiseen sukupuolijaotteluun. Tämä määritetty sukupuoli ei kuitenkaan aina vastaa lapselle kehittyvää sukupuoli-identiteettiä. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus s.a.) Huomion arvoista on, etteivät kaikki intersukupuoliseksi syntyneet pidä itseään sateenkaari-ihmisinä tai sukupuolivähemmistöön kuuluvina.

Termejä, joilla kuvataan erilaisia seksuaalisia suuntautumisia on lukuisia. Heteroseksuaalisuutta, eli kiinnostusta toista sukupuolta kohtaan pidetään usein oletusarvona. Heteronormatiivisuudella tarkoitetaan oletusta siitä, että ihmiset jakautuvat kahteen vastakkaiseen sukupuoleen, jotka tuntevat vetoa toisiinsa. (THL 2020). Yksilö voi ajatella tai puhua heteronormatiivisesti, mutta myös koko yhteiskunta ja siihen liittyvät rakenteet saattavat rakentua heteronormatiivisuudelle. Tässä tutkimuksessa pyritään irtautumaan tästä normista ja kiinnittää erityistä huomiota nuoriin, jotka olemassaolollaan rikkovat sitä. On kuitenkin myös tärkeää tiedostaa, että sateenkaari-ihmisiin kuuluu myös sukupuoli-vähemmistöön kuuluvia heteroita.

Seta Ry:n (2020) mukaan seksuaalivähemmistöön kuuluu esimerkiksi homot, lesbot, biseksuaalit, panseksuaalit ja aseksuaalit. Biseksuaali voi tuntea vetoa sekä omaa että eri sukupuolta olevia kohtaan. Osittain päällekkäinen termi panseksuaalisuus tarkoittaa, että vetoa voidaan kokea kaikkia sukupuolia olevia ihmisiä kohtaan, eikä sukupuolella ole merkitystä. Homoseksuaali kokee vetoa samaa sukupuolta olevaa kohtaan. Termiä käytetään yleensä kuvaamaan miestä, joka kokee vetoa toisia miehiä kohtaan. Lesbolla taas tarkoitetaan naista, joka on kiinnostunut naisista. (Seta 2020.)

3.2 Sateenkaarinuoret tutkimuksen valossa

Useat kansainväliset ja suomalaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että sateenkaarinuoret kokevat muita nuoria enemmän syrjintää, ahdistelua sekä väkivaltaa. Yhteiskunnan heteronormatiivisuus, kielteiset asenteet ja vihamielinen suhtautuminen tekevät sateenkaarinuorten kasvamisesta haasteellista. (Alanko 2014, 10.) Kuten luvussa 3.1 todettiin, on nuoruus yksilön kehityksessä ainutlaatuista aikaa, jolloin minuus sekä identiteetti alkavat kehittyä. Jos nuorella on aavistus tai tieto siitä, että oma kokemus sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta ei sovi heteronormiin, voi se vaikuttaa negatiivisesti tämän henkiseen hyvinvointiin. Alangon tutkimuksessa todetaankin, että sateenkaarinuorten kokemukset terveydestä ja hyvinvoinnista ovat osin heikommat kuin koko väestössä (Alanko 2014, 10–12).

Samassa tutkimuksessa ilmeni, että suomalaisista sateenkaarinuorista jopa 42 % on kokenut fyysistä väkivaltaa ja 77 % henkistä väkivaltaa. Erityisen alttiita kokemaan väkivaltaa ovat transnuoret. (Alanko 2014, 40–43.) Tämä on varmasti yksi syy siihen, miksi mielenterveysongelmat ja niihin liittyvä itsetuhoisuus ja itsemurhayritykset ovat sateenkaarinuorilla yleisempiä. Lisäksi yhtenä syynä sateenkaarinuorten huonompaan vointiin muihin nuoriin verrattuna voidaan pitää sitä, että he joutuvat usein piilottamaan identiteettinsä sekä selittelemään ja puolustelemaan sitä. Erityinen haaste sateenkaarinuorille on positiivisen minäkuvan luominen seksuaalisesta suuntautumisestaan, sukupuoli-identiteetistään ja sukupuolen ilmaisustaan. (Alanko, 2014, 37.)

Sateenkaarinuoria ja heidän vointiaan on tutkittu Suomessa lähiaikoina myös esimerkiksi toisen asteen Kouluterveyskyselyssä vuosina 2017 sekä 2019. Tuloksissa ilmeni sama, kuin Alangon tutkimuksessa; sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvilla nuorilla oli muihin nuoriin nähden huomattavasti enemmän terveys- ja hyvinvointihaasteita (Jokela ym. 2020, 1). Vuoden 2017 tutkimustuloksien mukaan ahdistuneisuusoireilu oli seksuaalivähemmistöön kuuluvilla nuorilla moninkertaista heteronuoriin verrattuna ja heillä oli myös vähemmän läheisiä ystäviä. Myös seksuaalista väkivaltaa olivat kokeneet useammin sateenkaarevat nuoret. (Luopa ym. 2017, 1.) Kouluterveyskysely myös paljastaa, että sateenkaarinuorilla on useita koulunkäyntiin ja kouluyhteisössä elämiseen liittyviä vaikeuksia, kuten kiusaamisen ja yksinäisyyden kokemuksia ja koulu-uupumusta (Jokela ym. 2020).

On myös huomattu, että sateenkaari-ihmiset altistuvat tavanomaisen stressin lisäksi vähemmistöstressille, joka on kroonista, melko muuttumattomista sosiaalisista ja rakenteellisista olosuhteista johtuvaa kuormitusta. Sen aiheuttaa yhteiskunta, jossa on vallalla vahvat normit heteroseksuaalisuudesta ja cissukupuolisuudesta. Stressiä aiheuttaa niin syrjinnän kokemukset, kuin myös niiden aiheuttama pelko, häpeä ja salaaminen. Vähemmistöstressi lisää mielenterveys- ja päihdeongelmien riskiä, minkä lisäksi se on riskitekijä fyysisille sairauksille. Erityinen riski on itsetuhoisuus. (Jaskari 2021.)

Vaikka erilaiset mittarit osoittavat, että sateenkaarinuoret voivat monella elämän osa-alueella huonommin kuin cis-heteronuoret, on hyvä ymmärtää, etteivät kaikki kuitenkaan voi huonosti. Esimerkiksi kouluterveyskyselyssä suurin

osa vastaajista kertoi voivansa olla oma itsensä oppilaitoksissa, jossa opiskelevat. (Luopa ym. 2017, 4.)

3.3 Sateenkaarinuoret verkossa

Kuten aiemmin tuli ilmi, on sosiaalinen media nuorille arkinen sosiaalisen vuorovaikutuksen areena. Tutkimukset osoittavat kuitenkin verkon merkityksen korostuvan juuri sateenkaarinuorten kohdalla. (Alanko 2014, 32) Sateenkaarinuoret viettävät sosiaalisessa mediassa aikaa vielä muita nuoria enemmän. Heillä on myös muita nuoria enemmän ystäviä verkossa. (Tropiano 2014, 49.) Yhdysvaltalaisessa sateenkaarinuorten internetkäyttämiseen keskittyvässä tutkimuksessa havaittiin, että sateenkaarinuoret käyttävät sosiaalista mediaa varsinkin muiden sateenkaarinuorten kanssa verkostoitumiseen (Tropiano 2014, 49). Samankaltaisia havaintoja on tehty myös Suomessa (Alanko 2014, 32).

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa selvisi, että sosiaalisella medially on merkittävä rooli nuoren sosiaalisen ja seksuaali-identiteetin luomisessa (Tropiano 2014, 49). Identiteetin voi katsoa kehittyvän esimerkiksi ryhmien ja yhteisöjen kautta, jolloin sosiaalisen median sateenkaariyhteisö voi toimia merkittävänä voimavarana nuoren identiteetin rakentumisprosessissa. Nuoret voivat etsiä, kehittää ja kokeilla sateenkaari-identiteettiään verkossa, jossa anonymiteetin suoja mahdollistaa luovuuden oman itsensä ilmaisun suhteen. Sateenkaarinuoret ovat kuvailleet nettimaailmaa esimerkiksi virtuaaliseksi leikkikentäksi, jossa nuori voi vapaasti valita käyttäjänimensä, sukupuolensa sekä ikänsä ja näin kokeilla erilaisia identiteettejä turvallisessa tilassa. (Craig & McInroy 2014, 101–102.)

Sateenkaarinuoret etsivät internetistä myös tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista, kuten seksuaaliterveydestä, seksitaudeista ja seksuaalisesta suuntautumisesta enemmän kuin cis-heteronuoret (Tropiano 2014, 50). Internetistä ja sosiaalisen median yhteisöistä löytyvä tieto esimerkiksi eri seksuaalisen suuntautumisen määritelmistä voi helpottaa oman seksuaalisuuden hahmottamisessa ja sanoittamisessa. Sateenkaarinuoret ovat tutkimuksissa myös tuoneet ilmi *coming out* -videoiden positiivisen vaikutuksen heidän hyvinvointiinsa

(Craig & McInroy 2014, 103). Näissä videoissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluva henkilö tulee ulos kaapista katsojajyleisölleen tai esimerkiksi perheelleen. Videoissa saatetaan myös vain kertoa omista kaapista tulo -kokemuksista. Videoista nuoret hakevat usein vahvistusta ja tukea ennen kuin rohkaistuvat tulemaan ulos kaapista esimerkiksi omalle perheelleen (Craig & McInroy 2014, 103–104).

Digitaaliset ympäristöt ovat myös usein niitä ympäristöjä, joissa sateenkaari- nuoret aloittavat myös itse kaapista tulemisen prosessinsa. Sateenkaarinuoret kokevat verkon turvalliseksi ympäristöksi olla avoin seksuaalisesta suuntautumisestaan tai sukupuoli-identiteetistään, koska voivat osittain valita yleisönsä. Craig ja McInroy (2014, 104) selittävät tätä fyysisellä ja henkisellä etäisyydellä, jonka sosiaalinen media mahdollistaa. Vaikka myös verkossa on heteronormatiivisuutta sekä homo- ja transfobiaa, voidaan niistä ottaa etäisyyttä toisin kuin fyysisissä ympäristöissä. Esimerkiksi kouluympäristössä nuoren on mahdollisesti tultava toimeen ja oltava vuorovaikutussuhteessa jonkun kanssa, joka on homofobinen ja jopa vihamielinen sateenkaari-ihmisiä kohtaan. Sosiaalisen median alustoilla nuori voi valita olematta yhteydessä tällaisten ihmisten kanssa. Sosiaalinen media voi olla nuorelle ainoa ympäristö, jossa olla oma itsensä. (Craig & McInroy 2014, 105.)

Myös suomalaisessa sateenkaarinuorten kuulumista kartoittavassa tutkimuksessa ilmeni, että nuoret ovat verkossa avoimempia seksuaalisesta suuntautumisestaan ja sukupuoli-identiteetistään, kuin fyysisissä ympäristöissä. Kaikkein avoimimpia identiteetistään sateenkaarinuoret olivat sateenkaareville ystävilleen, ja heti seuraavaksi avoimimpia he kertoivat olevansa sosiaalisessa mediassa. (Alanko 2014, 33.) Saman tutkimuksen mukaan vain 4 % seksuaalivähemmistöön kuuluvista nuorista ja 10 % transnuorista salasi internetissä identiteettinsä. Suomalaisista sateenkaarinuorista moni oli Alangon samassa tutkimuksessa kertonut identiteetistään ainakin jollekin perheenjäsenelleen, ystävälleen tai koulukaverilleen. Moni kuitenkin pitää myös tarpeellisena pitää asian salassa, koska pelkää tulevansa ajetuksi pois kotoa tai jätetyksi kaveripiiriin ulkopuolelle koulussa tai vapaa-ajalla. (Alanko 2014, 54.)

Sen lisäksi, että sosiaalisesta mediasta voi helposti löytää muita kaltaisiaan, tarjoaa internet sateenkaarinuorille mahdollisuuden liittyä verkkoyhteisöön,

jossa ajaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia (Tropiano 2014, 5). Vaikuttaminen ja aktiivinen osallistuminen voi tuoda sateenkaarinuorelle tärkeitä toimijuuden ja osallisuuden kokemuksia.

3.4 Turvalliset tilat

Turvallinen tila on sanapari, joka on viime vuosien aikana yleistynyt, ja moni organisaatio onkin luonut turvallisen tilan periaatteet, joihin niiden toiminnassa on sitouduttava. Turvalliselle tilalle ei ole olemassa yleispätevää määritelmää, vaan jokainen toimija määrittelee sen hieman eri tavalla. Turvallisen tilan peruseriaatteina voisi kuitenkin pitää syrjimättömyyttä, oikeutta olla oma itsensä ja ilmaista itseään vapaasti. Se on ikään kuin pyrkimys ja arvo, ja yhä useampi toimija puhuukin nykyään turvallisen tilan periaatteiden sijaan turvallisemman tilan periaatteista. Tämä puhetapa korostaa periaatteen luonnetta – turvallista tilaa ei voida täysin luvata, mutta siihen pyritään aktiivisesti. Termin englanninkielisen vastineen *safe space* tai *safe zone* synnyn voi paikantaa 1990-luvun Yhdysvaltoihin, jossa opiskelijayhdistykset pyrkivät tekemään yhdistystoiminnasta sateenkaariystävällisempää (Fox & Ore 2010, 630).

Hartal (2017) kuvailee turvallista tilaa suojelluksi tilaksi, jossa luodaan inklusivisia ja moninaisia diskursseja. Turvallinen tila ei ole ainoastaan fyysinen, vaan myös psykologinen ja sosiaalinen tila. (Hartal 2017, 3). On selvää, että sateenkaari-ihmisille turvallisia tiloja tarvitaan maailmassa, jossa heillä on kohonnut riski kokea syrjintää, häirintää, väkivaltaa sekä esimerkiksi tehdä itsemurha (Fox & Ore 2010, 630–631). Sateenkaari-ihmisille turvallisessa tilassa pyritään eroon esimerkiksi heteronormista, cisonormista sekä oletuksista siihen liittyen, miten sukupuolta pitäisi ilmentää. Yleensä turvallisen tilan periaatteilla ei tosin pyritä siihen, että tila olisi turvallinen tietyille marginalisoidulle ihmisryhmälle, vaan näkökulma on monipuolisempi. (Fox & Ore 2010, 630.)

Tarpeesta turvallisille tiloille kertoo esimerkiksi sateenkaarevat naapurustot ja kaupunginosat, *gay villaget*, joissa asuu useita sateenkaari-ihmisiä, ja joissa on yleensä esimerkiksi homobaareja ja -kahviloita tai esimerkiksi kirjakauppoja, jotka ovat erikoistuneet sateenkaarikirjallisuuteen. (Hartal 2017, 4.) Ehkä tunnetuin gay village on Greenwich Village New Yorkissa, jonne paikantuu

myös Stonewallin mellakat, joita pidetään yhtenä suurimpana käänteenä sateenkaarihistoriassa.

Suomessa ei ole sateenkaarinaapurustoja, vaikka sateenkaariystävälliselle, yhteisölliselle asumiselle onkin jonkin verran kysyntää. Toiveeseen on vastattu vuonna 2021 perustamalla yhdistys, jonka pyrkimys on kehittää ja edistää yhteisöllistä sateenkaari-ihmisten asumista Helsingissä. (Ryhtä 2021.) Yhdistys on nimeltään Sateenkaariasunnot, ja he kuvailevat tavoitteitaan Facebook-sivuillaan seuraavasti: ”– – asunto uudessa talossa, jossa olisi paljon yhteisöllisiä ja turvallisia tiloja ja samanhenkisiä ihmisiä. Entä jos saisimme aikaiseksi LGBT-ystävällisen palvelutalon tai vanhainkodin?” (Sateenkaariasunnot ry 2021.) Vaikka Suomen sateenkaarihistoriaa ei väritä sateenkaarinaapurustot, ovat vähemmistöön kuuluvat ihmiset luoneet yhteisöllisyyttä moninaisin tavoin. Sateenkaarivähemmistöön kuuluvat ovat tavanneet toisiaan ruohonjuuritason kokoontumisissa ja tapahtumissa. Toisia sateenkaarevia on etsitty kirjekaveriksi esimerkiksi lehti-ilmoituksin. (Ryhtä 2021.)

Suomen lainsäädännön mukaan homoseksuaaliset teot olivat laittomia ja rangaistavia vuoteen 1971 asti, joten sateenkaari-ihmisten yhteisöllisyys ei ennen tätä ole voinut olla yhtä julkista, avointa tai järjestäytyntä. Kun homoseksuaaliset teot dekriminalisoitiin vuonna 1971 ja yhteiskunnallinen tilanne alkoi muutenkin olemaan valmis oikeuksien ajamiselle, perustettiin julkisempia yhteisöjä ja yhdistyksiä. (Ryhtä 2021.) Esimerkiksi Seta perustettiin vuonna 1974, ja perustamisen vuosipäivänä alettiin pitää vapautuspäiviä. Vapautuspäivät olivat mielenosoituksia, joita järjestettiin usein eduskuntatalon portailla, ja joissa vaadittiin oikeuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille. Vapautuspäiviä voidaan pitää nykyisten pride-tapahtumien edeltäjänä Suomessa. (Ryhtä 2021.)

1990-luvun loppupuolella alettiin perustaa myös paikallisia, pienempiä sateenkaarijärjestöjä ympäri Suomea, ja vuonna 1991 Seta muuttui kattojärjestöksi näille paikallista toimintaa ja yhteisöjä luoville järjestöille. (Ryhtä 2021.) Suomessa yhteisöllisyys on järjestäytynyt usein yhdistysmuotoon, mutta toisaalta sateenkaari-ihmisten omat tapahtumat ja paikat ovat tavoittaneet myös yksi-

löitä, joita varsinainen yhdistystoiminta tai järjestäytynyt vertaistuki ei ole kiinnostanut. (Ryhtä 2021.) Toisaalta yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ei voida useinkaan määrittää tai edes nähdä ulkopuolelta.

Myös Seta ry:llä on erilaisia turvallisemman tilan periaatteita. Pääsääntöisesti turvallisen tilan periaatteista tiedotetaan osallistujille aina etukäteen, ja ne käydään läpi yhteisesti. Esimerkiksi Setan edustajakokousta varten laaditussa turvallisemman tilan ohjeessa pyydetään muun muassa kunnioittamaan toisten ja omia rajoja sekä oikeutta itsemäärittelyyn tai määrittelemättömyyteen. Lisäksi ohjeessa kielletään syrjintä, rasismi ja häirintä sekä pyydetään olemaan avoin ja kuuntelemaan toista ilman oletuksia. Edustajakokouksessa on paikalla myös kaksi häirintäyhdyshenkilöä, jotka valvovat periaatteiden toteutumista ja puuttuvat tilanteisiin tarvittaessa. (Ryhtä 2021.) Myös Setan vertaisryhmissä on kirjatut turvallisemman tilan periaatteet, joita päivitetään aina tarvittaessa. Jäsenjärjestöjen vertaistoiminnan ohjaajille Seta tarjoaa muun muassa koulutuksia sekä erilaisia materiaaleja. Seta kannustaa ryhmien ohjaajia laatimaan turvallisen tilan periaatteet yhdessä osallistujien kanssa, ja Setalla on sitä varten olemassa laaja ohjeistus. (Ryhtä 2021.)

Kirjattuja, selkeitä turvallisen tilan periaatteita tai sääntöjä voidaan hyödyntää myös verkossa tietyillä alustoilla, kuten suljetuilla Discord-alustoilla, WhatsAppissa tai esimerkiksi Facebook-ryhmissä. Näillä alustoilla joku voi toimia ylläpitäjänä, johtajana tai moderaattorina, joka valvoo sääntöjen toteutumista ja rankaisee sääntöjen rikkomisesta esimerkiksi poistamalla alustalta tai ryhmästä. Sosiaalisen median alustoista kaikki eivät kuitenkaan mahdollista varsinaisten yksityisten ryhmien muodostamista, joissa turvallisen tilan periaatteet tai säännöt voisi kollektiivisesti päättää ja kirjata, ja niiden perusteella sääntöjä rikkoneita käyttäjiä potkia esimerkiksi ulos. Toki myös sosiaalisen median palvelut ovat määrittäneet omat sääntönsä ja käytäntönsä, joihin he vaativat käyttäjiensä sitoutuvan. Turvallisen tilan käsitteen vakiintumattomuus mahdollistaa kuitenkin myös käsityksen siitä, ettei turvallinen tila tarvitse toteutukseen sääntöjä tai periaatteita. Opinnäytetyössä taustalla on ajatus, että tila voidaan kokea ja määritellä turvallisesti tilaksi ilman virallisia, kirjattuja turvallisen tilan periaatteita.

Turvallisista tiloista on siis puhuttu järjestökentällä ja erityisesti feministisissä-, antirasistisissa- sekä HLBT-liikkeissä. Termi on kuitenkin hyvin laaja ja se soveltuu myös kuvaamaan sitä, kuinka sateenkaarinuoret muodostavat itse sosiaalisessa mediassa ryhmiä ja yhteisöjä, joiden normit eivät perustu cishetero-oletukselle, vaan joissa kunnioitetaan moninaisuutta ja erilaisuutta. Tilat voivat olla suljettuja, esimerkiksi ryhmäkeskusteluja, jonka jäsenet valitaan tarkoin seulojin ja joihin ulkopuolisilla ei ole minkäänlaista ”tirkistelyaukkoa”. Toisaalta ne voivat olla löyhempiä yhteisöjä, jotka muodostuvat lähinnä sateenkaari-ihmisistä ja joissa olo tunnetaan turvalliseksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen pohja on tarkasti määritellyssä asiaongelmassa sekä siitä johdettussa tutkimusongelmassa, josta voidaan johtaa tutkimuskysymys. Tutkimusongelma on yleisluontoinen asia, joka pyritään ratkaisemaan tutkimuksen avulla. Tutkimusongelma sekä tutkimuskysymykset ovat tärkeitä tutkimusprosessissa, koska usea tutkimushanke jää tuloksiltaan merkityksettömäksi huonon ongelman tai kysymysten rajauksen vuoksi. (Vilka 2015, 60–61.)

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys on, miten nuoret luovat turvallisia tiloja sosiaalisessa mediassa. Lisäkysymykset, joilla pyritään täsmentämään pääkysymystä ovat, mitä sateenkaarinuoret tekevät sosiaalisessa mediassa sekä mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että sateenkaarinuori kokee tilan turvalliseksi. Tutkimuksen keskiössä on se, kuinka sateenkaarinuoret rakentavat keskenään yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa. Kysymyksiä lähestytään haastateltavien omien kokemusten perusteella.

Tämä opinnäytetyö ei ole kehittämistyö, mutta sen myötä on mahdollista saada informaatiota siitä, millaisia asioita turvallista tilaa ja ilmapiiriä luodessa on otettava huomioon nuorten itsensä mielestä. Samalla voidaan saada työkaluja siihen, miten jokin organisaatio tai muu taho voi osaltaan olla luomassa turvallisempaa tilaa sateenkaarinuorelle.

4.2 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusote valikoitui sen perusteella, että pyrkimys on luoda ymmärrystä ilmiöstä kokonaisuutena. Lisäksi kvalitatiivinen tutkimusote toimii hyvin tilanteissa, joissa ilmiöitä käsitellään ihmisten omien kokemusten kautta. Siinä missä kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistyttävyyteen, ennustettavuuteen ja kausaaliselityksiin, kvalitatiivinen tutkimus pyrkii nimittäin tulkintaan, kontekstuaalisuuteen sekä kohdejoukon näkökulman ymmärtämiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22.)

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty teemahaastattelua. Haastattelun etu on joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus oikaista väärinkäsityksiä, toistaa kysymys, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 63.) Lisäksi kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä, missä tutkija ne aiheelliseksi katsoo. Ennen haastattelutilannetta on suositeltavaa lähettää haastateltaville haastattelukysymykset esimerkiksi sähköpostitse. Näin haastateltavat voivat tutustua etukäteen kysymyksiin, teemoihin ja haastattelun aiheeseen. Lisäksi on eettisesti perusteltua kertoa tiedonantajille, mistä haastattelussa on kyse ja mitä se koskee. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 64.)

Kerroin jo haastattelukutsussa opinnäytetyöstäni perusasiat eli sen, mitä tutkitaan, miksi tutkitaan, ja millä tavalla tutkimus toteutetaan. Ensimmäinen nuori, joka otti minuun yhteyttä osallistuakseen tutkimushaastatteluun, pyysi omatoimisesti haastattelukysymykset nähtäväkseen etukäteen. Lähetin hänelle kysymykset, kuten myös seuraaville nuorille, jotka ottivat yhteyttä. Tein nuorille useamman kerran selväksi myös sen, että haastattelut nauhoitetaan, mutta litteroinnin jälkeen nauhoitukset tuhotaan. Halusin myös painottaa sitä, että haastattelun voi lopettaa milloin tahansa, jos siltä tuntuu. Mainitsin myös, ettei kaikkiin kysymyksiin ole pakko vastata.

Teemahaastattelussa, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, kysymykset jaetaan teema-alueisiin. Teemojen pitäisi olla väljiä, jotta tutkittavan ilmiön monipuolisuus paljastuisi. (Hannila & Kyngäs 2008, 1). Teemahaastattelu on hyvä menetelmä silloin, kun halutaan selvittää jotakin, josta tie-

detään valmiiksi vähän. Se on toimiva ratkaisu myös silloin, kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan tai aihe on arka. (Hannila & Kyngäs 2008, 2.) Sateenkaarinuorille aihe voi olla hyvinkin henkilökohtainen, eivätkä kaikki haastateltavat ole välttämättä avoimia seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuulumisestaan esimerkiksi omille vanhemmilleen. Teemahaastattelurunko teema-alueet olivat sateenkaarinuoruus, sosiaalisen median käyttö sekä turvalliset tilat.

Teemahaastattelu toimii hyvin aineistonkeruumenetelmänä myös siksi, että se mahdollistaa sen, että haastateltava voi tuoda esille omia havaintojaan ja poimintojaan. Haastattelurunko toki kulkee mukana ohjaamassa keskustelua ja osoittamassa suuntaa. Haastattelussa voidaan tarkentaa ja syventää kysymyksiä haastateltavien vastauksiin perustuen. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 64). Vaikka osaltaan on hyvä, että haastattelussa on tietynlaista dialogisuutta, joka vapauttaa tunnelmaa ja rentouttaa molempia osapuolia varsinkin aiheissa, jotka voivat olla arkoja ja henkilökohtaisia, ei haastattelussa saisi antautua täysin ”keskustelun vietäväksi”. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22.) Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä ja sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 65.)

Haastattelut toteutettiin Microsoft Teams -alustalla internetin välityksellä vallitsevasta koronaviruspandemiasta johtuen. Etähaastattelussa oli monia etuja, kuten se, että aikataulujen sopiminen oli helpompaa, kun haastattelut hoituivat kotoa käsin, eikä matkustamiseen kulunut aikaa. Tämä saattoi myös madaltaa kynnystä osallistua tutkimushaastatteluun. Lisäksi oli helpompaa tavoittaa nuoria eri puolilta Suomea.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin avulla pyritään muuttamaan haastattelu- tai muu aineisto tutkittavan ilmiön teoreettiseksi kuvaukseksi. Haastattelut nauhoitettiin Microsoft Teamsin nauhoitustyökalulla. Haastattelujen jälkeen aineisto litteroitiin sanatarkasti. Litteroinnin jälkeen aineisto purtiin osiin. Sisällönanalyysillä pyritään luomaan kuva tutkittavasta ilmiöstä ja kytkemään se kontekstiin ja valmi-

seen tutkimustietoon. (Hannila & Kyngäs 2008 10.) Sisällönanalyysimenetelmänä käytin teemoittelua, jota kuvataan usein työlääksi tutkimusmenetelmäksi. Tässä tutkimuksessa se on kuitenkin sopiva valinta, koska se on monenlaiseen tutkimukseen sopiva perusanalyysimenetelmä. Hannilan ja Kyngäksen (2008, 10) mukaan teemoittelu mahdollistaa sen, että merkitykset saadaan esille mahdollisimman tarkasti ja jäsennellysti. Teemoittelussa litteroitu aineisto jaetaan kategorioihin, jotka ovat teemahaastattelun mukaiset. (Hannila & Kyngäs 2008, 10–11.)

Alasuutarin (2011) mukaan havaintojen pelkistäminen voidaan jakaa kahteen eri osaan. Aineistoa tarkastellaan ensin vain teoreettismetodologista näkökulmasta, jolloin kiinnitetään huomiota vain teoreettisessa viitekehyksessä mainittuihin asioihin sekä asioihin, jotka ovat kysymyksenasettelun kannalta olennaisia. Näin aineisto, jota analysoidaan, saadaan kavennettua joukoksi raaka-havaintoja. Tämän jälkeen aineiston määrää rajataan yhdistelemällä. (Alasuutari 2011, 40.)

Omassa opinnäytetyössäni hyödynsin teoriasidonnaista lähestymistapaa. Tuomen ja Sarajärven (2012) mukaan teoriasidonnainen tutkimus voidaan sijoittaa teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastoon. Aineistoa ohjaa siis teoreettinen viitekehys ja aiemmat tutkimukset, mutta lisäksi korostuu aineiston merkitys. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 69.) Valitsin tämän lähestymistavan, koska halusin antaa painoarvoa myös aineistosta nousseille havainnoille, jotka eivät täysin vastanneet teoreettisessa viitekehyksessä esille tulleita, aiempia tutkimuksia. Erottelin nämä havainnot aineistosta ja loin niille uusia teemoja.

4.4 Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko

Tutkimuksen kohde on tutkia sateenkaarinuoria sosiaaliseen mediaan ja turvallisiin tiloihin liittyen. Opinnäytetyössäni olen käyttänyt Laaksosen ym. (2013) määrittelyä, joka tuo esille sosiaalisen median käsitteen laajuuden. Siinä sosiaalisesti mediaksi luokitellaan jopa virtuaalimaailmat. Arkipuheessa sosiaalisen median käsite nähdään kuitenkin usein suppeampana, joten selitin haastattelun aluksi nuorille sen, että käytän opinnäytetyössä näkökulmaa, jossa sosiaaliseen mediaan nähdään kuuluvan lähestulkoon kaikki internetin

ympäristöt, jossa käyttäjillä on mahdollisuus viestiä ja tuottaa sisältöä tiedon vastaanottamisen lisäksi.

Tutkimuksen kohdejoukko on sateenkaarinuoret. Haastateltavia etsiessäni rajasin tutkimuksen koskemaan 15–25-vuotiaita nuoria. Ilmoitin haetun ikäryhmän haastattelukutsussa. Syynä rajaukseen on ihmistieteiden eettisen toimikunnan sääntö siitä, että lähtökohtaisesti alle 15-vuotiasta tutkittaessa tarvitaan huoltajan suostumus. Koska kaikki sateenkaarinuoret eivät halua huoltajiensa tietävän seksuaalisesta suuntautumisestaan, olisi tämä voinut aiheuttaa kadon tutkimusaineistossa. Toisaalta säännöksessä tunnustetaan myös se, että luotettavan tutkimustiedon takaamiseksi ei ole aina mahdollista pyytää vanhempien lupaa tutkimukseen osallistumiseen. En kuitenkaan koe, että tutkimukseni tuloksista jäisi puuttumaan jotakin oleellista rajaamalla 15-vuotiasta nuoremmat tutkimuksen ulkopuolelle. Rajaus alle 25-vuotiaisiin taas johtuu siitä, että haluan tutkittavien olevan niin sanottuja diginatiiveja, jotka ovat kasvaneet digitaalisessa maailmassa, jossa mobiililaitteet ovat olleet käden ulottuvilla.

Haastateltavani tavoitin ottamalla yhteyttä eri järjestöihin ja toimijoihin, jotka järjestävät toimintaa sateenkaarinuorille eri puolilla Suomea. Haastattelukutsussani kerroin perusasiat tutkimuksesta. Loin myös markkinointikuvan, jota toimijat voisivat käyttää laittaessaan haastattelukutsun julkiseen jakoon sosiaalisessa mediassa. Heti haastattelukutsun eteenpäin laitettuani minuun otti yhteyttä kolme nuorta, joiden kanssa sovin haastattelun. Myöhemmin yhteyttä otti vielä neljäs nuori.

Haastateltavani olivat eri ikäisiä, nuorin 16-vuotias ja vanhin 21-vuotias. Haastateltavat nuoret tavoitettiin eri tahojen kautta, ja he olivat eri paikkakunnilta. He identifioituivat sateenkaareviksi eri tavoin, mutta suurin osa nuorista kertoi kuuluvansa sukupuolivähemmistöön. En haastatteluja sopiessani kysellyt nuorten identiteeteistä, joten sukupuolivähemmistöön kuuluvien suurempi määrä cissukupuolisiin nähden ei ollut ennestään tiedossa. Esittelen seuraavaksi haastateltavani kertomalla heidän ikänsä sekä sen, millä tavalla he määrittelevät itsensä sateenkaarinuoriksi.

Kerttu: 16-vuotias nuori, transtyttö.

Juuso: 21-vuotias nuori, transmies ja panseksuaali.

Auri: 17-vuotias nuori, muunsukupuolinen ja queer.

Julia: 20-vuotias nuori, biseksuaali.

Tiedot perustuvat haastatteluihin. Haastateltavien nimet on muutettu, jotta heidän anonymiteettinsä pysyy suojattuna. Nimet olen valinnut haastattelupäivää vastaavan tai sitä lähellä olevan nimipäivän mukaan.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Kokemukset sateenkaarinuoruudesta

Haastateltavat nuoret kertoivat erilaisista kokemuksista ja haasteista oman identiteetin hyväksymiseen ja sanoittamiseen liittyen. Transtaustaiset haastateltavat kertoivat tienneensä transsukupuolisuudestaan ainakin jollakin tavalla jo lapsena. Tämä ei sinällään ole yllättävää, sillä Alangon (2014) tutkimuksessa ilmeni, että transihmisistä tai itsensä sukupuoli-identiteetiltään epävarmoiksi tuntevista ihmisistä huomattava osa (16 %) oli puhunut toisen ihmisen kanssa oman sukupuolikokemuksensa ristiriitaisuudesta ympäristön odotuksiin jo alle 12-vuotiaana (Alanko 2014, 17). Saman tutkimuksen mukaan transnuorista 35 % identifioitui transsukupuoliseksi jo 12–15-vuotiaana, 32 % 16–18-vuotiaana ja 21 % 19–25-vuotiaana. Haastateltavista ne, joilla oli kokemusta niin seksuaali- kuin sukupuolivähemmistöönkin kuulumisesta kertoivat, ettei molempiin vähemmistöihin kuuluminen hahmottunut samaan aikaan, vaan toinen ymmärrettiin vasta myöhemmin. Haastateltavista jokainen oli käsitellyt sateenkaarevuutensa suhteellisen varhain. Ymmärrys seksuaalivähemmistöön kuulumisesta syntyi usein samaa sukupuolta olevaan ihmiseen ihastumisen kautta.

JUUSO: Oikeestaan transsukupuolisuus on ollut [selkeää] ihan aina. Lapsesta asti tiesin olevani mies. 15-vuotiaana menin tutkimuksiin ja mä oon ollu kahdeksantoista, ku sain diagnoosin ja aloitin testosteronikorvaushoidot. Eli siitä on nyt kolme vuotta, kohta neljä. Seksuaalisuus on ollu mulle vaikea asia, en oo itekkään ihan tajunnu sitä että, oon pitäny itseäni heteromiehenä, mutta ihastuinki mieheen ja tajusin ettei se oookkaan niin yksinkertainen asia, se seksuaalisuus. Mä tajusin sen kunnolla ehkä vaan noin kaks vuotta sitten, siin meni hetki pidempään tajuta se.

AURI: Ensimmäisen kerran mä aloin miettiä asiaa syksyllä 2017, kun olin 14-vuotias. Silloin mä ihastuin ensimmäisen kerran tyttöön. Silleen ainakin, et mä tiedostin sen asian. – – Se oli ehkä just enemmän muut ihmiset, joille se aiheutti ongelmaa. Ja sitten nyt viime vuoden keväällä, silloin mä aloin pohtii myös mun sukupuoli-identiteettiä, ja se oli ehkä vähä aikaisemmin, siin alkuvuodesta, mut ehkä osas sanottaa sitä keväällä, ja sit kesällä mä olin siit jo varma.

Kysyin nuorilta siitä, millaisia kokemuksia heillä oli muiden reaktioista, kun he olivat kertoneet muille seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuulumisestaan. Haastateltavista jokainen oli kertonut sateenkaarevuudestaan useammalle ihmiselle. Kaikki olivat kertoneet identiteetistään kavereilleen ja ainakin osalle perheenjäsenistään. Jotkut nuorista kertoivat, että olivat tietoisesti jättäneet kertomatta tietyille ihmisille, joiden he tiesivät suhtautuvan sateenkaarihmisiin negatiivisesti. Hyvinvoiva sateenkaarinuori -tutkimushankkeessa esitetään, että nuoret eivät halua tuoda asiaa esille muun muassa siksi, että he pelkäävät tulevansa ajetuksi kotoa, jätetyksi kaveripiiriin ulkopuolelle tai tulevansa kiusatuksi. (Taavetti ym. 2015, 6.)

Osalle haastatelluista nuorista kaapista ulos tulemisen kokemus oli ollut parempi kuin toisille, mutta jokaisella oli ainakin yksi kokemus negatiivisesta suhtautumisesta. On myös hyvä huomioida, että sateenkaarinuori joutuu yleensä tulemaan kaapista lukuisia kertoja elämänsä aikana eri ihmisille, joten myös kokemuksia eri reaktioista on usein monia. Lisäksi ne sateenkaarinuoret, jotka kuuluvat sukupuoli- sekä seksuaalivähemmistöön, saattavat tulla kaapista samallekin ihmiselle useamman kerran.

AURI: Mun seksuaalisesta suuntautumisesta mä aloin kertoa aika nopeesti niiku kavereille, tutuille, ja myös perheelle. Se oli ehkä silloin mulle silleen, miten mä halusin sen tehdä, ja siit lähtien mä oon ollu mun seksuaalisuudesta aina avoin. Mut sit mun sukupuoli-identiteetin kaa mä oon ollu vähän varovaisempi, koska ei ehkä jäänyt kaikkien kanssa kauheen hyviä kokemuksia siitä kertomisesta sen seksuaalisuuden suhteen, niin ei sit halua mitenkään triggeröidä sellasii muistoja. Ja sit myös transihmisyyks on ehkä enemmän sellanen tabuasia, et siit ylipäättään tiedetä samal taval, kun seksuaalisuuden moninaisuudesta. Mä oon ehkä mun kavereille just kertonu, ja sit kyl mul lukee jossain mun Instagram-biossa, mut et kyl mä tiiän, ettei kaikki välttämättä tiiä mitä ne tarkoittaa, ni must tuntuu ihan turvalliselt pitää ne siellä. Mut en oo esim mun perheelle kertonu, paitsi mun siskolle.

Esille tuli myös nuorten kokemukset siitä, ettei avoimuus omasta identiteetistä ja sen aiheuttamista reaktioista ole ainoa vaikea asia kaapista ulos tulemisessa. Oman vähemmistöidentiteetin myöntäminen saattaa olla vaikeaa myös nuorelle itselleen. Syynä saattaa olla sisäistetty homo- tai transfobia, jolla tarkoitetaan sitä, kun sateenkaarivähemmistöön kuuluva ihminen on sisäistänyt yhteiskunnan kielteisiä asenteita omaa vähemmistöstatusta kohtaan. Tuen puute, yhteiskunnan taholta tuleva stigmatisointi sekä stereotyyppiset mielikuvat vaikuttavat siihen, että nämä asenteet sisäistetään. (Lukinmaa 2017, 55.)

JUUSO: Seksuaalisuus on ollut jotenki vähän vaikeempi asia. – – Kaikki ei oikeestaan ees tiedä sitä, mut en niiku mitenkää salaile sitä, et kyl niiku kaverit tietää, perhe, äiti... Mut se on sellanen, jota ei silleen halua aina tuoda esille. Mut niiku pari vuotta sitte mä tulín tavallaan kaapista. Se oli aika mielenkiintonen kokemus silleen, et joutu tavallaan taisteleen. Itellä oli sellanen, et vaikka kokee, et on tosi avoin ihminen, että enhän minä mieheen voi ihasua. Oli sellanen tyhmä ajatus itelläkin, mut sit pääsi eroon siitä, niin se oli ihan hyvä kokemus. Sai tuotuu itseensä esille ja sai itelle sellasen rauhan, et voi oikeesti olla oma itensä.

JULIA: Itelle se oli jotenkin vaikeeta, vaikka ties että lähimmät ystävät hyväksyy ihan sataprosenttisella varmuudella. Oli sellasta omaa sisäistettyä bifobiaa ja jotenkin aatteli et ehkä ne stereotyyppiat on totta. Ehkä en oikeesti tykkää myös naisista, ehkä tää on vaan joku vaihe. Sellaset tosi avoimesti queerit ihmiset saatto jopa ärsyttää, et miks pitää olla tollanen tosi ärsyttävän äänekäs asiasta.

Pahimmillaan sisäistetty homo- ja transfobia voi johtaa alentuneeseen itsetuntoon, itsetuhoiseen käyttäytymiseen tai jopa itsemurhaan. Aiemmat tutkimukset osoittavat myös sen, että vähemmistöjä syrjivällä politiikalla on vaikutusta sateenkaari-ihmisten asenteisiin muita sateenkaari-ihmisiä kohtaan. Kaapissa pysyminen ja sisäistetty homofobia voivat olla selviytymiskeinoja erityisen tukahduttavassa ilmapiirissä elämiseen. (Lukinmaa 2017, 55.)

5.2 Haastateltavien kokemukset syrjinnästä ja häirinnästä

Haastattelussa kysyttiin myös nuorten kokemuksia syrjinnästä. Avoimuus voi altistaa sateenkaarivähemmistöön kuuluvan nuoren kiusaamiselle, syrjinnälle ja ulossulkemiselle. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä on tullut ilmi, ovat kokemukset väkivallasta, syrjinnästä ja ahdistelusta sateenkaarinuorilla edelleen huomattavasti tavallisempia, kuin suomalaisnuorilla yleensä. (Taavetti

ym. 2015, 6.) Myös vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä ilmeni, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on kohonnut riski kokea koulukiusaamista ja fyysistä uhkaa. Huolta herättää myös se, että moni sateenkaarinuori kokee jäävänsä ilman apua sekä tukea. (Jokela ym. 2020, 28.) Myöskään haastateltavat nuoret eivät olleet välttyneet joutumasta syrjinnän, kiusaamisen ja epäoikeudenmukaisen kohtelun kohteeksi.

AURI: Yläkoulussa oli jotain huutelua. Mä en tiiä kutsuisinko sitä kiusaamiseksi, koska se ei ollu mitään kauheen säännöllistä, mutta sellasta huutelua ja nimittelyä. Ja sitten lukiossa – – me tehtiin yhen meijän koulun ryhmän kans koulun seinälle sellasii julisteit, mis oli niinku sateenkaaritermistöö, niin sit yks meijän koululainen repi ne alas sieltä seinältä. Ja mä tiesin, ja kaikki ties, et mä oon ollu se, joka oli ripustanu ne sinne seinälle yhen mun kaverin kans, ni se tuntu niinku aika henkilökohtaiselta hyökkäykseltä. Ja sit noihin lestapiireihin liittyen, ni lestoil on sellasii, niiku isoi tapahtumii, mihin tulee silleen useit tuhansii ihmisii kesällä, niin mä olin yhes sellasessa, niin siellä joku ihan tuntematon, about mun ikänen poika huus mulle, et kaikki homot pitäis telottaa.

JULIA: Yks mun kaveri laitto välit poikki, kun kerroin että mulla on tyttöystävä. Ei yhtäkkiä enää halunnu nähdä muo, ignooras kaikki viestit ja kutsut ja suunnitelmat. Ei koskaan sanonu siis suoraa et johtuu siitä, mutta osasin kyl laskee yhteen yks plus yks. Olin kyllä kertonut aikasemmin että oon biseksuaali. Ilmeisti se ei sit ihan tajunnut, et oon tosissani ja luuli, et en pystyis silti seurustelemaan samaa sukupuolta olevan kanssa vaan et saattaisin maksimissaan tyyliin pussailla tyttöjä humalassa.

Useimmiten nuorten kokemuksissa kiusaajina ja huutelijoina esiintyivät toiset nuoret. Toisaalta haastateltavat kertoivat, että vaikka jotkut nuoret saattoivat käyttäytyä vihamielisesti, lähtökohtaisesti nuorilla on vanhempia enemmän tietoa vähemmistöasioista ja esimerkiksi sanasto on paremmin hallussa. Haastateltavilla oli kokemusta myös auktoriteettiasemassa olevien aikuisten harjoittamasta syrjinnästä.

KERTTU: Nuorten kanssa oon ainakin kokenut paljon. Mut sit on kans yks isompi kokemus. Mä olin isoskoulutusleirillä, ja mut pistettiin siellä ihan erilleen kaikista. Mun ei annettu nukkua tyttöjen kerroksessa. Me mentiin sanomaan niille kahelle papille, mut ne ei tehny asialle mitään, ne vaan katto kun mä itkin ja sano et lähde sitte kotiin, ja mä sanoin aa no okei, että lähen mielelläni.

Haastateltavan kertomuksessa isoskoulutusleirillä toimineet papit olivat kieltäneet nuoren nukkumisen samassa kerroksessa muiden tyttöjen kanssa. Nuorella oli jäänyt omasta rippileiristään positiivinen kuva, ja hän oli hakenut kavereidensa kanssa isoseksi. Isoskoulutusleirillä uudet papit eivät kuitenkaan suhtautuneet nuoreen samalla tavalla kuin rippileirillä. Tämä kohtaamattomuus ja nuoren tarpeiden laiminlyönti sai haastateltavan lähtemään leiriltä häntä puolustaneen kaverinsa kanssa.

AURI: Ja sitten, viime kesänä mun oli tarkoitus lähteä mun muuttaman kaverin kanssa yhdelle reissulle, niin sit yks näistä mun kavereiden vanhemmista, niin se sano, et mun kaveri ei voi lähteä sille reissulle, koska sen kaverin äiti ajatteli, et mun seksuaalisen suuntautumisen takii mä alkaisin seksuaalisesti häiriköimään sitä mun kaveria. Toi oli mun mielestä niinku tosi outo kommentti.

Nuoren ystävän vanhempi oli kieltänyt lastaan lähtemästä kaveriporukan yhteiselle reissulle, koska oli saanut tietää nuoren seksuaalisesta suuntautumisesta. Vanhempi oli kuvitellut, että nuori voisi alkaa häiriköimään seksuaalisesti tämän lasta. Auktoriteetti- tai valta-asemassa olevan aikuisen syrjivä käytös voi olla nuorelle erityisen haavoittavaa ja aiheuttaa esimerkiksi auktoriteetin pelkoa (Räisänen 2013, 70).

KERTTU: Ja musta otettiin kuvia. Koko ajan huudeltiin jotain, missä vaan mä meen. Ja sitku osittain se tulee, et mulle jo ennen huudeltiin, ku siis, mä oon ruskeehönen. Ni sit se ei ollu kauheen mukavaa, et. Muo pelotti tulla ulos kaapista, et siin tulee taas uus asia, josta ne voi valittaa mulle.

Nuoret kohtasivat syrjintää arkisissa ympäristöissä, kuten koulussa ja töissä. Haastateltavista nuorista yhdellä oli kokemuksia myös siitä, että hänelle huudeltiin solvauksia koulussa ja hänestä otettiin salaa kuvia. Nuori oli tumman ihonsa takia saanut transfobian lisäksi osakseen myös rasismia. Avoimuus omasta sukupuoli-identiteetistä oli siksi aluksi herättänyt erityisen paljon ahdinkoa, koska se oli jo toinen asia, josta toiset nuoret voisivat häiriköidä häntä. Yleensä syrjintää tarkastellaan vain yhden syrjintäperusteen näkökulmasta, vaikka todellisuudessa yksilö voi joutua syrjityksi usean ominaisuutensa vuoksi. Tämän kaltaisesta syrjinnästä käytetään termiä moniperusteinen syr-

jintä. Moniperustainen syrjintä voi kuormittaa moninkertaisesti ja sen tunnistaminen onkin äärimmäisen tärkeää, jotta erilaisia syrjintätilanteita voitaisiin ehkäistä. (Oikeusministeriö 2019, 2.)

Kysyttäessä syrjintä-, kiusaamis- ja häiriköintikokemuksista, haastateltavista useampi mainitsi kuulleensa tai kohdanneensa useasti trans- ja homofobisia kommentteja tai esimerkiksi homottelua, joka kohdistui johonkin toiseen ihmiseen. Vaikka homottelu tai negatiivissävytteiset kommentit seksuaali- tai sukupuolivähemmistöistä eivät olisikaan suoraan osoitettu nuorelle itselleen, tuntuu niiden kuuleminen ymmärrettävästi pahalta, sillä ne indikoivat siitä, että saateenkaarevuus olisi huono asia.

AURI: Mul ei oo ihan kauheesti sellasta henkilökohtasta, et se on enemmän sellasta, et jotkut just käyttää jotain ”vitun homo” mut sit ne ei ehkä kohdistu muhun, tai jotain stereotypioita, ja jotain, just mun sukupuoleen liittyen, et jotain väärinsukupuolittamista tai sukupuolen olettamista, sellasta passiivista. Mikroaggressioita on niinku tosi paljon. Ei niihin kannattais tottua, mut niihin on jotenkin tottunut.

Haastateltava kertoi kokeneensa mikroaggressioita. Mikroaggressio on usein tahaton kommentti tai teko, joka loukkaa, mitätöi tai toiseutoitaa jotakin vähemmistöryhmää tai sen edustajaa. Mikroaggressiot perustuvat yleensä tiedostamattomiin stereotypioihin ja niiden pohjana on usein negatiivisia ennakkoluuloja. Toisaalta myös näennäisesti positiiviset stereotypiat, kuten esimerkiksi se, että homomiehet ovat trendikkäitä ja huolehtivat ulkonäöstään, saattavat tuottaa mikroaggressioita. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.)

JULIA: Mun työpaikalla on yksi vanhempi mies, joka usein käyttää slurreja ja puhuu jotain ihan sellasia kauheita juttuja transihmisistä ja LGBTQ-ihmisistä muutenki. Mä ja mun kolme työkaveria sit lopulta päätettiin, et ei jakseta kuunnella sitä enää, kun ei meidän hänen kanssaan käymät keskustelut mitään auttanut. Niin esimies kutsu meidät yhteiseen keskusteluun, jossa se melkeen juhlallisesti julisti sen, ettei meidän työpaikalla oo väliä sukupuolella tai sillä, että onko homo vai hetero, kaikki on saman arvoisia. Ja että tää mies ei saa enää käyttää sanoja jotka loukkaa. – – ja kyllä jäi tuntumaan, että sillä [sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuulumisella] on väliä meidän työpaikalla, kun vaan me joudutaan kuuntelemaan loukkaavaa ja ahdistavaa meidän olemassaoloon kuuluvaa kommentointia, muut ei.

Haastateltava oli kokenut syrjivää käytöstä, joka ei välttämättä ollut kohdistettu suoraan häneen, mutta yleisesti sateenkaari-ihmisiin. Hän päätti ottaa asian puheeksi esimiehensä kanssa, jonka suhtautumiseen hän ei ollut tyytyväinen. Hän myös selittää selkeästi sen, miksi esimiehen kommentti tuntui mitätöivältä: vain työpaikan sateenkaarevat ihmiset joutuivat kohtaamaan työpäivällä olemassaoloon kyseenalaistavaa käytöstä, vaikka esimiehen mukaan kaikki työntekijät olivatkin kaikki yhtä arvokkaita. Myös esimiehen kommentti lukeutuu mikroaggressioksi, joka näennäisesti on kaunis ja inklusiivinen, mutta ei onnistu tunnistamaan sateenkaari-ihmisten todellisuutta ja tarpeita heteronormatiivisessa työyhteisössä.

Myös verkossa tapahtui syrjintää, ulos sulkemista ja kiusaamista. Verkossa tapahtuva kiusaaminen ei koske ainoastaan sateenkaarinuoria: Suomessa vuonna 2019 toteutetun kyselyn mukaan nuorista 13–29-vuotiaista yli 60 % on todistanut toisen ihmisen kiusaamista sosiaalisen median palveluissa ja 25 % on itse joutunut kiusaamisen kohteeksi sosiaalisessa mediassa (Weissenfelt ym. 2019). Joskus verkossa tapahtuva syrjintä linkittyy suoraan myös fyysisessä ympäristössä tapahtuvaan syrjintään, jonka vuoksi rajaveto sen välillä, tapahtuuko syrjintä sosiaalisessa mediassa vai esimerkiksi koulussa, on hankalaa.

JUUSO: En itteeni kohtaan kokenut minkäänlaista, tai itseasiassa oon joskus yläasteella. Niin meil oli sellanen koko luokan WhatsApp ryhmä, ja mä olin ainoa jota siihen ei kutsuttu. Mut oikeestaan nykyään itelleen kohdistuvaa syrjintää en oo kokenu. Mut oon kyl kohdannu niiku muihin kohdistuvaa.

Toisaalta toinen haastateltava taas koki, että fyysisistä ympäristöistä tutut ihmiset eivät yleensä kehtaa kiusata tai kommentoida ilkeästi sosiaalisessa mediassa. Hänelle ilkeitä kommentoivat käyttäjät olivat yleensä tuntemattomia, mutta toisaalta myös hänellä oli yksittäinen kokemus siitä, että sosiaalisessa mediassa häiriköivä käyttäjä kuului tutulle ihmiselle.

AURI: Mä oon saanu jotain ilkeit kommentteja mun TikTokkiin, jotain ihan randomeita. Ja joku mun kaverin kaveri tuli joskus jotain, se tahallaan niiku väärinsukupuolitti muo. Tai silleen, mä en oo ihan kauheest kokenu sellasta, koska must tuntuu, et ne ei uskalla omal naamalla tulla laittaa mitään. Et ne kommentoijat on yleensä jotain tuntemattomia, jotka ei millään tavalla tunne muo.

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen oli yleensä ilkeää kommentointia, haukkumista ja väärinsukupuolittamista. Usein ne asiat, joista nuoria kiusattiin tai häiriköitiin myös fyysisissä ympäristöissä, ulottuivat myös sosiaaliseen mediaan. Nuori, joka joutui rasististen kommenttien kohteeksi koulussa, joutui sen kohteeksi myös sosiaalisessa mediassa.

KERTTU: No siis sellasta, tosi niiku tyhmii kysymyksii. Ja nykyään mä saan tosi paljon sellasta rasismii, ku se on silleen eka mitä ne huomioi, ku ne näkee mut. – – sit sellasii, jos mä oon jossain avoin, ni heti tulee sellasii ”no sen näkee sokeeki yms yms yms”. Vaikka niiku kukaa mun elämäs ei oo ikin kyseenalaistanu, joka ei tunne muo ni ei oo koskaa ees ajatellu asiaa. Et näkeekö kumminkaa? Ja sillee, vaikka näkiskin, niin mikä ongelma siinä on? Et antais ihmisten olla.

Haastateltu nuori kertoi, että silloin tällöin häntä lähestyy ihmiset sosiaalisessa mediassa myös flirttailumielessä. Haastateltavan Instagramissa julkaistut kuvat herättävät kiinnostuksen, ja nuorelle vieraat pojat laittavat tälle viestiä, jossa ilmaisevat ihailunsa. Kun nuori keskustelun edetessä kertoo olevansa trans, muuttuu ihailijoiden suhtautuminen häneen yhtäkkisesti, ja he alkavat kiusaamaan ja häiriköimään nuorta.

KERTTU: Varsinki pojat on ilkeitä. Ja joskus niiku joku tulee juttelee mulle, ja mä oon niiku ”moooi”. Ja sitten mä sanon sen kuitenkin, koska mä haluan olla avoin, koska jos mä vaikka aion olla jossain suhteessa niin sen pitää tietää mun menneisyydestäki. Nii sitte siitä yhtäkkiä ne on sillee ”no et sä ollutkaa oikeesti niin nätti”. Ja sit kerran joku pakotti sen kaveritki tulee haukkumaan muo. Mä olin niin vihanen, et en mä tiä. Vähän niiku tyhmää, mä tajuun et se oli niiku shokki, mut ois voinu ehkä hoitaa sen tilanteen vähän paremminkin.

Jokaisella haastatellulla sateenkaarinuorella oli kokemusta syrjinnästä. Syrjintää, kiusaamista, häiriköintiä ja ulos sulkemista tapahtui niin fyysisissä ympäristöissä, kuten koulussa, töissä, kotona sekä kaveriporukoissa kuin myös sosiaalisen median alustoilla.

5.3 Sosiaalisen median käyttötavat

Haastateltavistani kaikki käyttivät sosiaalista mediaa päivittäin. Haastateltavien sateenkaarinuorten sosiaalisen median käyttö ei juurikaan eronnut aikai-

sempien, kaikkia nuoria koskevien tutkimusten tuloksista: yleisimmät sosiaalisen median palvelut, joita sateenkaarinuoret käyttivät, olivat Instagram, WhatsApp, Snapchat ja TikTok. Facebook-tili nuorista suurimmalla osalla oli olemassa, mutta sitä ei käytetty yhtä paljoa, kuin muita sosiaalisen median palveluita. Eräs haastateltava kertoi käyttävänsä silloin tällöin myös Tumblr-mikroblogisovellusta, ja yksi nuorista kertoi käyttävänsä päivittäin Twitteriä.

JUUSO: No, mulla on vähän sellanen ristiriitainen suhtautuminen someen, mä oon ite pyrkinyt vähentää sen käyttöä, koska mä koen, että saan sieltä paljon suorituspainetta, niinku varmasti monet nuoret. Oon pyrkiny välttää sitä... mut kyl mä päivittäin käytän, mut en niiku monia tunteja, kun ehkä ennen käytin. – – meil oli joskus sellanen WhatsApp-ryhmä, jos oli pelkästään transsukupuolisia ihmisiä, mut mä poistuin siitä sitte. Ihan omasta tahdosta, kun se toi mulle sellasta ryhmäpainetta. Et pitäis olla niinku kaikki muut ja et noi on kaikki edellä prosessissa. Sit mä poistuin sieltä, kun piti saada itelle sellanen ajatus, että tää on niinku mun prosessi. Ei tarvi vertailla muihin. Et mulle se on ollu vähän painimista itsensä kanssa.

Nuorista kaikki käyttivät sosiaalista mediaa päivittäin, mutta yksi haastateltava kertoi vähentäneensä sen käyttöä. Vaikka lähtökohtaisesti haastateltavani tuntuivat suhtautuvan sosiaaliseen mediaan lähinnä positiivisesti, toi se myös suorituspainetta. Sosiaalisen median luomista paineista on puhuttu suhteellisen paljon, ja usein keskiössä näissä puheissa on etenkin ulkonäköpaineiden kasvu. Haastateltavalla paineet liittyivät kuitenkin pitkälti sukupuolenkorjausprosessiin ja sen etenemiseen. Toisaalta hän halusi kuitenkin dokumentoida omaa sukupuolenkorjausprosessiaan omilla ehdoillaan yksityiselle Instagram-tililleen.

JUUSO: Joo, Instagramissa mä nykyään... ennen ehkä käytin sitä paljon siihen, että seurasin muita ja mitä ne tekee, nykyään päivitän sinne itestäni kuvia ja tekstejä. Mul on pari Instagram-tiliä, toiseen päivitän transprosessista, ja toiseen päivitän ihan vaan omia kuvia, jota oon ottanu itestäni tai ihan jostain muusta, maisemasta tai jostain kun mä harrastan valokuvausta, niin sinne saattaa tulla mitä vaan.

Haastateltavat käyttivät sosiaalista mediaa monipuolisesti. He jakoivat muiden julkaisuja, mutta myös julkaisivat itse luomaansa sisältöä. Sisältö oli useimmiten kuvia, videoita tai tekstejä. Nuoret halusivat jakaa tärkeinä, hauskoina tai muuten kiinnostavina pitämiään sisältöjä seuraajilleen. Haastateltavista suurin osa kertoi myös osallistuvansa yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalisessa

mediassa. He toivat esille kokemuksiaan ja mielipiteitään esimerkiksi TikTok-videoilla, Twitter-julkaisuissa ja Instagram-kuvien kuvateksteissä.

AURI: Instagramissa ja TikTokissa mä molemmissa julkasen sisältöä, ja sit varsinki instagramissa ni... no, mä en haluu kutsuu sitä aktivismiks, koska aktivismi on niin sellasta, tai niinku mä nään sen sellasena tosi tavoitteellisena ja niinku hienona duuninana, mut silleen, et mä haluan käyttää just mun alustaa siihen, et mä niikun "bring awarness" [lisään tietoisuutta jostakin]. Niin, vähän kaikenlaisista aiheista, et toisaalta just itseä koskettavista asioista, eli sateenkaarioasioista, mut sit myös esim antirasistisista asioista ja, välillä politiikkaa, ja kaikenlaista sellasta, joo.

KERTTU: Mitä mä yritän sosiaalisessa mediassa tehdä, niin ois rikkoo stereotyyppioita. Varsinki just transihmisistä on niin sellasia basic-ennakkoluuloja, et vaikka "se on päätös" ja silleen, ni niitä mä yritän saada somessa tuhattua. Ja just se, et kaikki olettaa, et kaikki transihmiset näyttää samalta, ja just et niiku et transnainen ei voi näyttää naiselta tai nätiltä, tms. Niin, mä yritän niitä ennakkoluuloja tuhota.

Aktiivisen yhteiskunnallisen osallistumisen lisäksi sosiaalisesta mediasta ja internetin verkkosivuilta etsittiin myös tietoa seksuaalisuuteen ja sukupuoliin liittyvistä teemoista, kuten sukupuolen moninaisuudesta sekä erilaisista seksuaalisista suuntautumisista. Nuorista useampi mainitsi olevansa tyytymätön siihen, kuinka sateenkaariteemaa käsiteltiin koulussa. Opettajien suhtautumista sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin on tutkinut esimerkiksi Lehtonen (2012). Kyselytutkimuksessa selvisi, että yleisesti opettajat suhtautuvat melko myönteisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, mutta huomattavasti kielteisemmin esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen ilmaisuun ja näiden teemojen esille tuontiin koulussa. (Lehtonen 2012, 26–28.) Ei siis liene yllätys, että haastateltavistakin usea oli päätenyt täydentämään tietojaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä verkossa. Nuorten kertomuksissa painottui se, kuinka he olivat saaneet vahvistuksen seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumisestaan sosiaalisesta mediasta löydettyjen, samaistuttavien tarinoiden ja selitysten kautta.

KERTTU: Mun mielestä kaikki alko silleen, et mä selasin YouTubea, ja sit mä näin sellasen dokkarin, sellasen yhen lyhyen, just jostain transihmisestä. Ja sit mä olin sillee, hmm, nyt kuulostaa tulta. Ja siitä se tavallaa alkoki, et mä aloin miettimää. Sieltä on löytäny just paljo ihmisii, joihin pystyy samaistuu.

AURI: Mä koen, et sosiaalinen media on silleen tosi hyvä paikka sellasen verkostoitumiseen ja löytämään samaistumispintaa, ja sit just tietoo. Et seuraan erilaisii yksittäisii ihmisiä jotka kertoo niinku omii kokemuksii tai tarinoita. Tai sit taas sellasii tilei, jotka haluu just opetusmielessä julkaista, et vaihtelevasti suomenkielist tai englanninkielist materiaali. Et en mä ihan tiedä, et mistä muualta mä oisin sitä tietoo hankkinut, ku sosiaalinen media se on ehkä se mist sitä tietoo löytyy eniten. Se, tai jotkut nettisivut.

Nuoret kertoivat vuorovaikuttavansa verkossa kavereidensa kanssa, jotka tunsivat jo ennestään. Sen lisäksi verkossa tutustuttiin uusiin ihmisiin. Jokainen haastateltava oli tutustunut verkossa ihmisiin, joista oli saanut itselleen kavereita. Usein ”nettittuttujen” kanssa tapahtuva kommunikaatio tapahtui jatkossakin sillä sosiaalisen median alustalla, jossa he olivat tutustuneet, mutta välillä uutta tuttua seurattiin myös muissa sosiaalisen median palveluissa. Joidenkin kanssa saatettiin vaihtaa numeroita ja esimerkiksi soitella videopuheluita, ja joskus sosiaalisessa mediassa alkanut tuttavuus syventyi ystäväydeksi tai jopa parisuhteeksi. Toisaalta joitakin sosiaalisessa mediassa tavattuja ihmisiä saatettiin tavata fyysisesti, ja joidenkin kanssa verkossa alkanut tuttavuus muuntui samanlaiseksi ystäväydeksi, kuin fyysisistä ympäristöistä tuttujen ihmisten kanssa. Se, tavattiinko ystävää fyysisesti, ei nuorille arvottanut ystävyssuhdetta tai määrittänyt sitä, kuinka sitoutuneita siihen oltiin.

AURI: Joo, näit mun läheisiä kavereita mä pyrin tapaamaan mahdollisimman usein. Mut tottakai korona vähän rajottaa sitä, et miten paljon ylipäätään pystyy näkee. Mut aika monen kanssa mul on tavoitteena, et pääsee näkee. Et kyl mul on aika monta niinku ympäri Suomen. Mul on myös yks kaveri Saksassa, sitä mä en varmaan pääse näkee mutta. Sit on jossain Lapin kylässä, Tampereella, Vaasassa...

JULIA: Osa ihan mun lähimmistä ystäväistä, joiden kanssa juttelen päivittäin ei oo ikinä tavannut muo irl [=”todellisessa elämässä”]. – – Sit oon kanssa esim tutustunut yhteen mun koululaiseen eka somessa, me seurattiin toisiamme ja juteltiinkin vähän ennenku selvis, että me ollaan samasta koulusta.

JUUSO: Ja kyllä mä oon niinkun, oikeestaan suuren osan ihmisistä, ketä mä silleen tunnen, niin mä oon tutustunut niiku sosiaalisen median kautta, tai sit niinku koulusta. Et on aika paljon niitä snapchatista tullut ihmisiä tutuksi. – – Mul on myös muutama sellanen ”nettikaveri” niin sanotusti, joita ei sit nää.

AURI: Joo, mul on oikeestaan aika paljonkin kavereita joihin mä oon tutustunu somen kautta – – mult on siis joku tullu snäpistä tai ig:stä kysymään, et haluat sä olla mun kaveri, ja sit meistä tuli kavereita, tosi siistii et joku uskaltaa tehdä tollasta. Ja sit just sellasta, et on alkanu seuraamaan jotain kaverin kaveria, ja sit oon tutustunu niihin. Ja sit on just sellasii mutuals, et ollaan kommentoitu jotain toistemme stooreihin, mut sit ei kumminkaa ehk nii paljoo juttele, mut on silleen toisen elämäst jollaan taval perillä. – – Osa on sellasia, et mä puhun kerran kuukaudessa, ja sit osa on sellasia, et ne on mulle ihan läheisimpiä kavereita. Vaihtelee tosi paljon.

Haastateltavien puheissa tuli esille, että heillä oli useita verkosta löytyneitä kavereita, jotka olivat myös sateenkaarevia. Verkosta löytyi yksittäisiä kavereita, mutta myös pieniä kaveriporukoita tai suurempia ryhmiä. Nuoret eivät tosin varsinaisesti etsineet kaverikseen toisia seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvia nuoria, vaan tutustuvat luonnollisesti sellaisten ihmisten kanssa, joilla oli samoja mielenkiinnon kohteita. Nuorten kertomusten mukaan sateenkaarevuus käy usein ilmi vasta myöhemmin ystävyysuhteen syventyessä. Eräs haastateltava myös kertoi, että tietyissä sosiaalisessa mediassa kokoontuvissa faniyhteisöissä on ikään kuin oletusarvoista, että jäsenet ovat sateenkaarevia, vaikka yhteisö kokoontuisikin fanitettavan aiheen, ei sateenkaariasioiden, ympärille.

JULIA: Mul on yksittäisiä kavereita jotka on yleensä niitä kaikkein läheisimpiä, sit on muutamia sellasia porukoita, joiden kesken aina silloin tällöin tavataan ja joiden kaa on oma WhatsApp-ryhmä. Sit on sellanen niiku yhteisö tai sellanen, joka on Twitterissä ja koostuu niistä faneista. Silleen, et kaikki tuntee kaikki, mut kaikkien kanssa ei mitenkään aktiivisesti jutella... Oletusarvoista jotenkin, et kaikki on queer, vaikei se tavallaan liity siihen asiaan [fanittamiseen] mitenkään.

KERTTU: No yks sellanen iso porukka on tullu yhteen siitä kans, mut sit osittain jotkut on vaa sellasii yksittäisii.

AURI: mä olin ihan WhatsApp-ryhmässä, jos oli sateenkaarinuorii, jossa mä tunsin niistä ehkä muutaman, mut et mä vasta tutustuin niihin muihin.

Yhteinen kiinnostuksen kohde, joka saattoi nuoria yhteen, saattoi olla esimerkiksi bändi, artisti, tv-sarja tai poliittinen mielipide. Yksi haastavista kertoi tutustuneensa useisiin ihmisiin ympäri maailman yhteisen kiinnostuksen koh-

teen, korealaisen pop-yhtyeen kautta. Toinen kertoi olevansa kiinnostunut astrologiasta, joka on usein taustalla hänen tutustuessaan sosiaalisessa mediassa uuteen henkilöön. Toisaalta aina yhdistävä tekijä ei ollut mikään tietty, yksittäinen asia.

AURI: No nyt ku mä mietin, niin suurin osa niistä kehen mä oon tutustunu, ni ne kuuluu myös niinku sateenkaarivähemmistöön. Sitte, ehkä ylipäätään silleen, niin tarkoituksenmukaisesti hakee samankaltaisii ihmisiä lähelleen, tai sit niinku, must tuntuu, et osan niiden mun kavereiden kanssa mul on ollu jotain säätöä, mut sit se ei oo onnistunut, et meist on tullut kavereita, et myös sitä kautta. . . Et niinku, sateenkaarevuus on siellä taustalla ehkä, mut mä tutustun ihmisiin usein sen takia et meit molempii kiinnostaa tosi paljon astrologia, sit me ollaan puhuttu jotain astrologiasta, mut sit ihan randomisti klikkaa. En mä usko kuitenkaan, et se on mikään yks tietty asia, joka on yhdistäny.

Sosiaalisen median alustoilla on myös omia termejään kuvaamaan suhdetta toiseen ihmiseen. Mutual-sanalla tarkoitetaan yhteisöpalveluissa kuten Twitterissä ihmistä, jota henkilö seuraa ja jota tämä seuraa takaisin. Mutual on siis ihminen, johon suhde on tuttavallinen ja jonka kanssa vuorovaikutus tapahtuu sosiaalisen median alustoilla. Eräs haastateltava kertoi puhuvansa sosiaalisessa mediassa englantia jopa suomenkielisten kavereidensa kanssa, jotta myös ei-suomenkieliset tuttavat, mutualit, ymmärtäisivät, mistä puhutaan ja voisivat myös liittyä keskusteluun halutessaan.

JULIA: Juttelen kans ihan omien kavereiden kanssa, joita siis nään ihan päivittäin, jotka käy ihan samaa koulua kun mäkin. Se on ihan hauskaa, et yleensä jutellaan [sosiaalisessa mediassa] englanniks vaikka muuten puhutaan aina ihan suomee.

HAASTATELTIJA: Ootko koskaan miettinyt, et miksi puhutte englantia?

JULIA: Kai koska jos se keskustelu on julkista, siis, vaikka Twitterissä, niin sitten halutaan et kaikki tietenkin ymmärtää. Jos jutellaan vaikka jostain k-pop-jutuista, niin on kiva, jos joku meidän mutual voi vaikka tulla kommentoimaan sitä. Jossain WhatsAppissa puhutaan kyllä suomea.

Nuorten elämässä sosiaalisen media limittyy jokaiselle elämänalueelle niin vahvasti, että nykypäivänä ei ehkä ole aiheellista puhua nettikavereista erillisenä kategorianaan. Rajat sen välillä, onko kaveriin tutustuttu verkossa vai fyysisessä ympäristössä ovat hyvin häilyviä. Verkkoystäviä voidaan tavata fyy-

sisesti ja toisaalta myös fyysisistä ympäristöistä tuttujen ystävien kanssa voidaan kommunikoida sosiaalisessa mediassa. Verkko yhteisössä tai kaveriporukassa saattaa olla sekaisin sellaisia ihmisiä, jotka tuntevat toisensa fyysisistä ympäristöistä, sekä sellaisia ihmisiä, jotka ovat tutustuneet verkossa.

5.4 Sateenkaarinuorten itse rakentamat turvalliset tilat

Nuorille turvallisen tilan tematiikka oli tuttua. He olivat törmänneet sanapariin esimerkiksi järjestötoiminnassa, ja nuorista yksi oli juuri kirjoittamassa turvallisemman tilan periaatteita omalle koululle. Kysyessäni siitä, miten haastateltavat määrittelisivät turvallisen tilan, toistui vastauksissa etenkin syrjimättömyyden ja oletuksettomuuden periaatteet.

AURI: Ekana tuli mieleen se, et ei sais niinku olettaa muista just vaik sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista tai mitä vaan. Ja sit ihan sellanen peruskunnioitus, et muita ei saa häiritä ja on kehorauha ja kaikille annetaan tilaa puhua ja kertoa omia kokemuksia, ja kaikkien kokemukset ja mielipiteet otetaan huomioon. Kunnioitetaan muita. Ja fyysisis tiloissa, ja muutenki, että se on esteetön, ja ettei se blokkaa ketään ihmisryhmiä automaattisesti pois, ettei se oo mitenkään saavuttamattomissa. Sen sisällössä tai puheissa ei tuotettais mitään stereotyyppioita tai jätettäis ketään ulkopuolelle.

JULIA: No sellainen tila, missä tavallaan voidaan unohtaa ne muun yhteiskunnan normit ja oletukset. Jossa jokainen saa olla sellasena, kun ne on, eikä niiden kokemusta ja identiteettiä kyseenalaisteta.

Kaikki nuorten mainitsemista periaatteista eivät lähtökohtaisesti koskeneet heitä itseään, vaan turvallisessa tilassa otettiin huomioon myös muut ja heidän tarpeensa. Haastateltavista eräs kuvaili ilmiötä selittämällä, että hänelle jo se, että tilassa tai tapahtumassa on valmiiksi turvallisen tilan periaatteet, tuo turvallisemman tunteen.

JULIA: Jotenkin, sit tietää, et on ”omiensa parissa”. Ja että jos tapahtuu vaikka jotain, niin ne järjestäjät tai ne niin puuttuu siihen. Tai ainakin toivottavasti. Se kertoo, et ne on ainakin ajatellut niitä asioita ees hetken.

Toisaalta nuorista osa ei alkanut käsitteellistää turvallista tilaa periaatteiden kautta, joita tilassa olisi noudatettava. He lähestyivät asiaa pikemminkin siitä

tulokulmasta, missä he itse tunsivat olonsa turvallisiksi, kunnioitetuiksi ja kohdatuiksi. Turvallinen tila oli tila, jossa pystyi rentoutumaan ja olemaan avoimesti oma itsensä.

JUUSO: No ehkä semmonen olo, et pystyy rentoutumaan ja oleen oma itsensä ja ei tarvitse piilotella ja hävetä mitään. Eikä tarvi miettii et mitä mä voin sanoo, tai mitä mä voin tehdä, et joku ei ajattele jotain huonoo musta, et ei oo sellanen ahdistava olo. Tai semmonen, et joutuis olee paineen alla koko ajan. Mun mielestä se ei oo mikään yksittäinen paikka, vaan oma olo, mikä on. Et saa olla rauhassa sellanen, kun on.

Eräs nuori painotti sitä, että turvallisessa tilassa olisi ihmisiä, jotka olisivat hänen kaltaisiaan. Hänelle oli elämänsä aikana kertynyt paljon kokemusta rasisista, häirinnästä ja ulos sulkemisesta, jonka vuoksi hän kertoi esimerkiksi miehiin luottamisen olevan hankalaa. Hän piti tärkeänä, että ihmiset voisivat samaistua hänen kokemuksiinsa.

KERTTU: No sellaseks, missä on ihmisiä, niinku minä. Monel eri tavalla. Et ois muitakin ihmisiä, jotka ei olis valkosia. Ja sit niiku ihmisiä, jotka pystyy samaistuu, ja ois rauha... No ku mä oon kokenu elämäni aikana niin... Mun on vaikee esim. luottaa miehiin. Et mun on vaikee olla samassa tilassa ilman mitään epämuksuutta.

Haastateltavat nuoret kertoivat voivansa olla suhteellisen avoimia sateenkaarevuudestaan sosiaalisen median alustoilla. Heiltä kysyttiin, olivatko he tulleet kaapista ulos sosiaalisessa mediassa. Kysymyksen asettelussa ei huomioitu onnistuneesti sitä, etteivät nuoret välttämättä kokeneet "tuleensa kaapista" sosiaalisessa mediassa, jos eivät olleet tehneet esimerkiksi seksuaalista suuntautumista julistavaa Instagram-julkaisua, vaikka olisivatkin muuten olleet verkossa avoimia sateenkaarevuudestaan. Kysymys kuitenkin toi esille sen, että sateenkaarevilla ja sateenkaariasioista muuten paljon tietävillä "liittolaisilla" on ikään kuin omat koodistonsa, joilla löytää toisensa.

JULIA: En varsinaisesti oo [tullut ulos kaapista somessa], mut kyllä mulla on pronominit ja esim bi flagin [biseksuaalisuutta kuvaavan lipun] väriset sydämet ig-biossa, et ne, jotka tietää mitä ne meinaa, niin ymmärtää.

AURI: No jos sä osaat lukee rivien välistä, niin se on tosi selvää. Mut sitte, ehkä joku jos käy mun profiilissa kerran tai pari kertaa,

ni sit se ei ehkä oo niin selvää. Vaik mä en ehkä oo sitä suoraan sanonutkaan siellä.

JUUSO: Joo, ei lue missään bioissa. Mut kun seurustelin miehen kanssa, niin laitoin meistä yhteiskuvia instagramiin, et jotkut on varmasti tajunnut, jotkut ei.

Haastateltavan transtytön kokemukset avoimuudesta sosiaalisessa mediassa erosivat hieman muiden kertomuksista. Hän oli laittanut Instagramiin julkaisun, jossa kertoi olevansa trans. Moni oli tullut julkaisun nähtyään laittamaan tytölle positiivisia ja kannustavia viestejä, mutta hän oli saanut osakseen myös erittäin negatiivista kommentointia. Lopulta hän oli joutunut arkistoimaan julkaisun. Ainoastaan ilkeät kommentit eivät tosin olleet syy julkaisun poistamiseen muiden näkyviltä, vaan haastateltava koki, että hänet nähtiin julkaisun jälkeen ainoastaan transtyttönä, eikä häntä kohdattu omana itsenään. On hyvin ymmärrettävää, että haastateltavasta, joka on tullut kohdatuksi tyttönä, tuntui epämurkavalta ja ehkä jopa prosessissa takaisin päin menemiseltä, että hänet kohdattiin yhtäkkiä transsukupuolisena. Termillä *passing* tarkoitetaan sitä, kun transihminen oletetaan oman sukupuolensa edustajaksi ilman, että tämän tunnustetaan olevan trans.

KERTTU: No mm, mä vähä niiku menin takas kaappiin siellä. Joka on vähä silleen surullista sinänsä, mutta... No ihmiset tietää, ne ihmiset joille mä tulin ulos kaapista sillä mun postauksella silloin. Mut sit mä menin vähä sinne takasin. Sit kans sen takii, ku mä tein sen, ni sit ihmiset teki siitä kaiken mitä mä oon. Et se on ainoa asia, mitä ihmiset näkee musta. Mitä vaan mä tein, ni aina ne vaan kommentoi sitä yhtä asiaa. Mä en ollu mitään muuta ihmisille kun joku transtyttö, ja se alko ärsyttää.

Nuorten kertomuksissa huomionarvoista oli myös se, että vastaus siihen, voiko sosiaalisessa mediassa olla avoimempi omasta seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuulumisesta ei ollut yksiselitteinen, ja riippui pitkälti sosiaalisen median palvelusta. Syynä on se, että nuorilla on erilainen seuraajakunta eri sosiaalisen median alustoilla. Alustoilla, joilla seuraajat koostuvat lähinnä kavereista sekä muista, omaan viiteryhmään kuuluvista ihmisistä, nuoren kynnys olla avoin sateenkaarevuudestaan on matalampi, kuin alustoilla, joissa häntä seurasi esimerkiksi sukulaiset. Kaikkein avoimimpina verkossa oltiin siellä toimivissa, itse rakennetuissa yhteisöissä.

AURI: Se riippuu sovelluksesta, et TikTokissa muo ei kauheesti kiinnosta, koska siel muo seuraa, no, on mulla joku parisataa seuraajaa, mut ne on mun kavereita tai sit joitain ihan randomeita, niin, mä nyt postaan sinne mitä mä haluun, vaik en mä mitenkään kauheesti postaa. Mut sit ig, niin varsinkin aluksi mä mietin ihan hirveesti et mitä muut ajattelee, kun mun sukulaiset ja perhe seuraa muo kyl siellä.

JULIA: Mä oon siellä faniyhteisössä kyl aivan täysin avoin siitä [biseksuaalisuudesta].

Yhtenä tapana luoda turvallisempaa tilaa sosiaalisessa mediassa haastateltavat pitivät sitä, että ihmiset jakavat persoonapronomininsa esimerkiksi biografiaan. Nuoret siis lisäävät profiiliinsa näkyville ne englanninkieliset pronominit, joilla toivovat itseensä viitattavan, kun heistä puhutaan englanniksi. Toisin kuin suomen kielessä, englannin kielessä on sukupuolitetut persoonapronominit, eli mieheen ja naiseen viitataan eri pronomineilla. Nykyään englannin kielessä käytetään joskus myös ”they”-pronominia neutraalina ilmaisuna, josta ei käy ilmi viitatus ihmisen sukupuoli. (Hekanaho 2020.)

JULIA: – – ja sitte, tulee mieleen se, kun niitä pronomineja on nykyään bioissa ja nimimerkeissä ihmisillä aika paljon. Se ei sille koske suoraan cisnaisena jota ei oo kai... tai et ei muhun oo ikinä viitattu mieh- tai maskuliinisin pronominein, et tavallaan ei kai mulla oo silleen muuta syytä just laittaa niit sinne. Mut siis, haluun olla hyvä ally transihmisille ja normalisoida just sitä, siks ne on mulla siellä.

Kun pronominit ovat profiilissa näkyvissä, osaavat muut käyttäjät viitata henkilöön oikeilla pronominilla. Koivurannan mukaan aikaisemmin sukupuolipronomineja saattoi nähdä lähinnä transsukupuolisten profiileissa, mutta ilmiön myötä pyritään siihen, että myös cis-ihmiset jakaisivat pronomininnsa. Näin asia normalisoituu, ja samalla rikotaan oletusta siitä, että sukupuolen voisi aina päätellä ulkonäön, nimen tai muiden tekijöiden perusteella. Kyse on siis tuen osoittamisesta ja turvallisemman tilan luomisesta transihmisille. (Koivuranta 2020).

JULIA: – – yhdellä mun transsukupuolisella kaverilla, niin se laitto sen uudet pronominit sinne bioon just ihan ekana asiana sen prosessissa. Niin kyllä satoi paskaa sille niskaan siitä. Niin ehkä just, et haluis sit senki takia just ite just tälläsenä cissuna [cissukupuolisenä] auttaa ja normalisoida sitä.

Kuten haastateltava kertoo, voi avoimuudella jälleen olla kääntöpuolensa: se, mikä toiselle, cissukupuoliselle, voi olla tuen osoitus ja keino näyttää, että suhtautuu transihmisiin kunnioittavasti ja hyväksyvästi, saattaa toiselle osoittautua riskiksi ja luoda turvattomuutta. Turvallisemman tilan luomiseksi käytettiin myös konkreettisempia keinoja. Ihmiset, jotka kommentoivat esimerkiksi nuorten julkaisemiin kuviin ilkeästi, estettiin. Kaikki ilkeät kommentit eivät liittyneet sateenkaarevuuteen, vaan esimerkiksi ulkonäköä saatettiin haukkua.

JUUSO: Ja sit mä oon ihan suoraan estänyt heidät, et mä oon kokenut, et se on paras vaihtoehto. Koska jos ei tee sille asialle mitään, ni sit se saattaa jatkua. Mä oon kokenut, että se esto on paras vaihtoehto, koska sit se ei niiku nää mun juttuja, eikä pysty kommentoimaan niihin.

KERTTU: No just silleen et mä yritän karsii ihmisii jotka ei oo ok siellä, jos joku esim. huutaa niin sit mä oon silleen ”estetty”.

Nuoret eivät olleet tyytyväisiä siihen, miten palveluntarjoajat itsessään suhtautuivat ilmiantoihin ja esimerkiksi vähemmistöihin kohdistuvaan, negatiiviseen kommentointiin. Se, minkälainen kommentointi on palvelun sääntöjen vastaista ja johtaa esimerkiksi julkaisun tai tilin poistamiseen, tuntui olevan nuorille epäselvää.

KERTTU: – – Ja sit mä ilmiannan kans, en tiiä mitä se ikinä tekee koska ei ikinä huomaa, et esim Instagram tekis mitään asialle, mut silleen, mä aina teen jotain, et.

JULIA: Varmaanhan jokaisessa somessa on jotkut yleispätevät säännöt kirjattuna, sellaset ”kunnioitathan muita” tai sit jotkut on selkeitä, vaikka että instassa ei saa näkyä nännit, jos Instagramin algoritmit tai jotkut tyypit on sitä mieltä, et ne on naisen nännit. Mut ei musta tunnu, että ne säännöt mitenkään erityisesti vähemmistöihmisiä suojelis.

AURI: No mitä oon ite seurannu keskustelua, et vaikka ig, niin ei se kauheesti vähemmistöjä auta se kontrollointi. Et enemmänkin tiiän, et jotakin aktivisteja ja poliitikkoja, joita mä seuraan, niin niitä on shadowbannattu, varsinki just TikTokissa vähemmistöjen edustajii. Et niinku, jos puuttuu johonkin asiaan, ni sit sut jotenkin hiljennetään.

Nuoret kokivat, että suuret sosiaalisen median palvelut eivät pystyneet kohtaamaan heidän tarpeitaan, koska ne oli suunniteltu suurille massoille. Myöskään vähemmistöön kohdistuvaa vihapuhetta ja sen kitkemistä ei oltu heidän mielestään otettu huomioon tarpeeksi vakavasti jo palvelun rakennusvaiheessa.

AURI: Mut niinku, mun mielestä se pitää niikun kitkee ihan juuriltaan, et siks must jotain ig:tä tai TikToki on vaikee lähtä korjaamaan, kun sitä on niinku joka nurkassa. Se pitäsi olla ihan siinä suunnitteluvaiheessa mukana, niin sit se on ihan mahdollista.

Ilmiantoja siis tehtiin, mutta niiden toimivuudesta ei oltu kovin vakuuttuneita. Myöskään se, minkälainen sosiaalisessa mediassa tapahtuva kommentointi ylittää vihapuheen tunnusmerkit ei tuntunut nuorista johdonmukaiselta. Vihapuhe oli terminä tuttu, kuten myös se, että se voi olla rangaistava rikos. Toisaalta se, milloin uhkaava ja solvaava puhe muuttui vihapuheeksi, koettiin epäselväksi. Oikeusministeriön tiivistää vihapuheen tietopankissaan seuraavasti: ”Vihapuhe on viestintää, joka levittää tai lietsoo vihaa yhtä ihmistä tai ihmisryhmää vastaan. Kyseinen viestintä voi olla puhetta, mutta myös esimerkiksi kirjoituksia, kuvia, symboleja, musiikkia, piirroksia ja elokuvia”. (Yhdenvertaisuus.fi s.a.) Oikeusministeriön tietopankissa kuitenkin myönnetään, ettei ole olemassa täydellistä listaa siitä, millainen puhe tai muu viestintä on rangaistavaa vihapuhetta, ja että joskus on vaikea tietää, mikä siksi lasketaan. (Yhdenvertaisuus.fi. s.a.)

JULIA: Jotenkin senkin, et mikä sit lasketaan jo vihapuheeksi, mikä onkin poliisin asia eikä sen somepalvelun. Se raja on tosi vaikea vetää, ymmärrän kyllä sen silleen, mutta jotenkin...

Toisin kuin sosiaalinen media kokonaisuudessaan, sosiaalisessa mediassa oli kuitenkin ryhmiä ja yhteisöitä, jotka koettiin turvallisiksi. Tärkeänä pidettiin sitä, että ryhmässä jokainen hyväksyttiin omana itsenään, eikä omia näkökantoja ja identiteettiä tarvinnut jatkuvasti perustella. Tämä toteutui usein itsestään, jos sateenkaarinuoret muodostivat ryhmät itse, ilman ulkopuolisia tahoja. Ryhmät muodostuivat usein lumipalloefektimäisesti niin, että jokainen kutsui mukaan omia sateenkaarevia kavereitaan, jotka taas saivat kutsua omia kavereitaan ja niin edelleen. Toisaalta ryhmä saattoi muodostua myös sosiaalisessa mediassa yhden tai useamman ihmisen johdolla.

KERTTU: Joo, meillä on iso ryhmä sateenkaarinuorii... Me luotii se ite. Joku nuori teki TikTokin sillee et haluisko joku tehdä tälläsen ryhmän, ja sit siihen tuli kommentteja sillee "joo".

AURI: Joo, se oli muistaakseni silleen, et mä olin kahen niistä kaveri, ja sit toinen niistä loi sen ryhmän, ja sit mut lisättiin sinne.

Toisaalta myöskään yksityisemmät ryhmät eivät aina taanneet turvallista tilaa ja vapautta olla oma itsensä ilman häiriköintiä. Haastateltavilta löytyi myös kokemusta sateenkaariyhteisön sisäisestä syrjinnästä sekä ulkopuolisten tunkeutumisesta tilaan.

KERTTU: Kerran joku, en tiä mistä se sai sen liittymiskoodin, mut ihan joku random tuli sinne ja alko sillee vihaamaan ihmisiä. Sit me oltiin ihan sillee, et mitä. Siin kesti hetki, koska se ryhmän ylläpitäjä ei kattonu viestejä, ja sit se joskus kahen tunnin päästä poisti sen.

JULIA: – – Ja kyllähän sitä tapahtuu ihan LGBTQ+-yhteisön sisälläkin, et löytyy kaikkea rasismia, bifobiaa, transfobiaa ynnä muuta.

Keinoja, joita sateenkaarinuoret kertoivat itsellään olevan tehdäkseen tilasta turvallisemman, oli lukuisia. Niistä jokaista ei kuitenkaan kukaan nuorista käyttänyt, koska niitä ei koettu itselle tarpeellisiksi. Lueteltuja keinoja oli esimerkiksi tilin yksityiseksi asettaminen ja seuraajien valikoiminen. Lisäksi kommentoinnin rajaamista suositeltiin esimerkiksi niin, että vain sellainen käyttäjä, jota nuori seuraa ja joka seuraa nuorta takaisin, voi kommentoida julkaisuihin. Instagramissa voi haastateltavien mukaan myös rajata kommentteja niin, että tiettyä sanaa ei voi julkaista. Nuorista yksi ehdotti myös kommentointimahdollisuuden poistamista kokonaan käytöstä.

AURI: Mul on julkinen ig, ja ainoa mitä mä rajaan on silleen et mun postauksiin ei voi kommentoida muut, kun jotka seuraa muo ja joita mä seuraan.

JULIA: Mulla on yksityinen tili julkisen lisäksi, voin sit tavallaan valita et kenen haluun näkevän mitäkin.

JUUSO: Mm, no mä koen, että sosiaalinen media on aina niiku, siinä on aina ne huonotkin puolet, mut jos pitää itse niitä tilejä vaikka yksityisenä ja saattaa olla vaikka, et Instagramissa voi vaikka poistaa kommentit käytöstä ja rajoittaa niitä, että vaikka jos

siinä kommentissa mainitaan joku tietty sana, niin sitä ei julkaista siihen.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kirjatut turvallisemman tilan periaatteet tai säännöt ovat tärkeä työkalu, kun vähemmistönuorille luodaan tilaa tai palvelua. Nuorista suurimmalla osalla ei kuitenkaan ollut käytännön kokemusta niiden toimivuudesta. Kaikkein hedelmällisempänä tai jopa pakollisena turvallisen tilan luomisen kannalta nähtiin se, että vähemmistön edustajat olisivat itse luomassa tilaa ja laatimassa sääntöjä tai periaatteita.

AURI: No mistä kaikki lähtee, on et kysytään vähemmistön tarpeita. Tilojen pitäis olla ihmisille, ja mukaan pitäisi aktiivisesti ottaa ne ihmiset. – – pitäis lähtee siitä, että se on tarkoitettu meidän käyttöön, ja sen pitäis palvella meitä. Pitäis hyödyntää asiantuntijoita, koska heitä on, ja hyödyntää tietoa, koska sitäkin on. Et musta on vaan laiskaa ja ignoranttia tiloilta ja yrityksiltä, ettei ne halua ottaa turvallisen tilan sääntöjä käyttöön.

Sen sijaan itse luoduissa turvallisissa tiloissa kirjattuja sääntöjä ei koettu tarpeelliseksi. Tällaiset tilat rakentuivat yleensä valmiiksi turvalliseksi koettujen ihmisten ympärille.

JULIA: No, en mä niitä [turvallisen tilan sääntöjä] sinänsä tarvi sellasissa omissa... Mut sit jos ois enemmän sellasia tuntemattomia joista ei ihan tiedä ja joihin ei vielä samalla tavalla luota, niin joo. Kyl mä nään, et ne sellasissa on hyvä olla olemassa.

Nuorilla oli lukuisia keinoja, joilla tehdä sosiaalisen median alustoista itselleen turvallisempia. Nuoret kannattivat turvallisemman tilan periaatteiden käyttöönottoa, mutta eivät kokeneet niitä tarpeellisiksi itse rakennetuissa yhteisöissä. Sateenkaarinuoret kuvailivat turvallista tilaa rennoksi oloksi ja tilaksi, joka on vapaa paineista. Lisäksi he korostivat sitä, että turvallinen tila on yhteiskunnan normeilta vapaa, oletukseton ja syrjimätön. Toisaalta ilmi tuli myös se, että toiselle sateenkaarinuorelle turvalliseksi koettu tila ei kuitenkaan välttämättä ole sitä toiselle, vaan kokemus on aina henkilökohtainen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia sitä, miten sateenkaarinuoret muodostavat sosiaalisessa mediassa turvallisia tiloja. Tilalla tarkoitettiin tässä yhteydessä

konkreettisen, fyysisen tilan lisäksi myös abstraktia tilaa, joka siis voi rakentua esimerkiksi verkossa. Asiaa lähestyttiin selvittämällä myös sitä, mitä sateenkaarinuoret tekevät sosiaalisessa mediassa ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että sateenkaarinuori kokee tilan turvalliseksi. Turvallisten tilojen tarvetta kartoitettiin myös kysymällä haastateltavilta heidän kokemuksiaan syrjinnästä. Asiaa tutkittiin haastatteleamalla neljää eri ikäistä, eri tavoin sateenkaareviksi itsensä määrittelevää nuorta ja selvittämällä heidän subjektiivisia kokemuksiaan ja näkemyksiään asiaa koskien. Opinnäytetyön tilaajana toimi Seta ry.

Tutkimuksessa selvisi, että sosiaalinen media on päivittäisessä käytössä muiden nuorten tavoin myös sateenkaarinuorilla. Se ei ole erillään nuorten muusta elämästä, vaan yksi osa sitä. Sosiaalisen median palveluista haastattelemani sateenkaarinuoret käyttivät eniten Instagramia, WhatsAppia, Snapchatia ja TikTokia. Näitä applikaatioita käytettiin etenkin muiden nuorten kanssa vuorovaikuttamiseen. Lisäksi nuoret käyttivät sosiaalista mediaa saadaakseen oman äänensä kuuluviin; heistä useat halusivat vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin, kuten sateenkaari-ihmisten oikeuksiin sekä rasismiin. Kaikki nuoret olivat myös etsineet tukea ja tietoa seksuaalisuuteen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä aiheista. Sosiaalisessa mediassa myös seurattiin sateenkaarevia käyttäjiä, joilta nuoret olivat saaneet paljon vertaistukea itsensä ja oman sateenkaarevuutensa hyväksymiseen.

Turvalliseksi tilaksi nuoret mielsivät abstraktin tilan, jossa heidän ei tarvinnut pelätä syrjintää sen eri muodoissa. Turvallisessa tilassa ei tehty oletuksia esimerkiksi toisen sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta ja siellä vallitsi kunnioitus muita ihmisiä kohtaan. Hetero- ja cisnormatiivisuudelle ei turvallisessa tilassa ollut tilaa. Toisaalta nuorten puheenvuoroissa tuli esille myös se, että turvallisessa tilassa huomioon olisi otettava myös muut vähemmistöt. Nuorten ajatuksissa turvallisessa tilassa pitäisi olla muitakin saman vähemmistön edustajia. Toiselle turvallinen tila ei välttämättä ollut sitä toiselle.

Nuoret rakensivat sosiaalisessa mediassa yhteisöjä ja ystävyssuhteita. Ystävyssuhteet ja yhteisöt rakentuivat usein yhteisten kiinnostuksenkohteiden ympärille, ja usein sosiaalisesta mediasta löydettyt ystävät olivat myös sateenkaarevia. Väljät verkkoyhteisöt muodostuivat usein ikään kuin itsestään sosiaalisessa mediassa. Suljetummat ryhmät ja ryhmittymät taas syntyivät usein

lumipalloefektimäisesti. Joskus ryhmä saattoi muodostua myös sosiaalisessa mediassa yhden tai useamman ihmisen johdolla. Nämä yhteisöt ja ryhmät koettiin usein turvallisiksi ja niissä oltiin yleensä avoimia sukupuolen ilmaisun, oman seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin suhteen.

Turvallisempaa tilaa sosiaalisessa mediassa pyrittiin luomaan esimerkiksi laittamalla esille ne englanninkieliset persoonapronominit, joita itsestä toivottiin käytettävän. Lisäksi nuoret ilmiantoivat häiriköiviä kommentteja ja käyttäjiä, kohdistui häirintä sitten heihin itseensä, kavereihin tai tuntemattomiin ihmisiin. Nuoret saattoivat myös estää tuntemattomia kommentoimasta heidän kuviinsa ja pitää osaa käyttäjätileistään yksityisinä.

Tutkimuksen tuloksia voisi verrata esimerkiksi Pariserin teoriaan informaatiokuplista, jonka hän esittelee teoksessaan *The Filter Bubble* (2012). Hänen mukaansa sosiaalisessa mediassa syntyy samanmielisten informaatiokuplia, kun samaa arvomaailmaa ja maailmankatsomusta edustavat ihmiset hakeutuvat toistensa seuraan niin, että vastaaännet katoavat tai ainekin hiljenevät. Sosiaalisen median algoritmien on nähty lisäävän tätä varsin inhimillistä ja luonnollista samankaltaisten ihmisten luokse hakeutumista entisestään. (Pariser 2012). Kuplautumisesta on puhuttu huolestuneeseen sävyyn, johon on varmasti myös syynsä – onhan polarisaatio vakava uhka yhteiskuntarauhalle ja demokratialle. Tutkimukseni kuitenkin osoittaa, että vähemmistöasemassa olevat sateenkaarinuoret, jotka joutuvat kohtaamaan syrjintää arkielämässään, voivat hyötyä siitä, että saavat muodostaa sosiaalisessa mediassa turvallisia tiloja, ”kuplia”, joissa olla niiden ihmisten kanssa, jotka arvostavat heitä omina itsenään.

Sosiaalinen media ei itsessään ollut sateenkaarinuorelle turvallinen tila, eivätkä haastateltavat olleet välttyneet siellä syrjinnältä ja häiritsevältä käytökseltä. Verkkoon heijastui samat asiat, jotka olivat läsnä myös nuorten fyysisessä elämässä, kuten homo- ja transfobia sekä heteronormatiivisuus. Nuoret eivät myöskään kokeneet, että sosiaalisen median palveluntarjoajat olisivat suhtautuneet tarpeeksi vakavasti verkossa tapahtuvaan vihapuheeseen. Sosiaalinen media kuitenkin tarjosi erilaisia keinoja luoda tilasta turvallisempi. Kuten moni toimija on tehnyt, olisi tässäkin opinnäytetyössä voinut puhua turvalli-

sen tilan sijaan pikemminkin turvallisemmista tiloista, sillä turvallisuus ei valitettavasti ollut nuorille vakiotila, vaan pyrkimys, jonka puolesta heidän oli aktiivisesti toimittava.

On tärkeää ymmärtää, ettei turvallisen tilan luominen voi olla nuorten itsensä vastuulla. On jokaisen aikuisen ja kasvattajan velvollisuus pyrkiä luomaan sateenkaarinuorille turvallinen sosiaalinen ympäristö, jossa heidät kohdataan kunnioittavasti, olettamatta ja syrjimättä. Turvallisemman tilan periaatteiden luominen ja niiden ottaminen käyttöön kaikessa toiminnassa on hyvä alku.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on linjannut, kuinka tieteellisen tutkimuksen tulee olla toteutettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti sen ollakseen luotettava ja eettisesti hyväksytty. Reliabiliteetti ja validiteetti ovat luotu mittareiksi, joiden on tarkoitus mitata tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen 2017, 80–81). Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, joka selviäisi esimerkiksi uusimalla tutkimus ja vertaamalla saatuja tuloksia aikaisempiin. Validiteetti taas tarkoittaa sitä, että tutkittavat asiat ovat oikeita. Validiteetin valmistamiseksi on tärkeää tarkastella kriittisesti tutkimusasetelmaa ja syy-seuraussuhteita. (Kananen 2017, 173–175.)

Haastateltavia nuoria oli neljä. Aineisto ei siis ollut kovin suuri, eikä täten tuloksia voi yleistää koskemaan kaikkia sateenkaarinuoria. Laadullisessa tutkimuksessa ei tosin pyritäkään yleistettävyyteen tai tilastollisten yhteyksien etsimiseen. Keskiössä on ilmiön ymmärtäminen, ja siinä opinnäytetyöni mielestäni onnistuu. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, ettei laajimmallakaan tutkimuksella voida koskaan saavuttaa ilmiötä kokonaisuudessaan ja kaikessa syvällisyydessään, vaan tutkimus on aina pinnan raapimista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Nuorille tiedon tutkimuksesta ja haastattelumahdollisuudesta välitti sateenkaaritoimintaa järjestävät organisaatiot. Näinpä kaikki haastateltavat olivat kiinni jossakin sateenkaarevassa toiminnassa tai ainakin seurasivat toimijaa sosiaalisessa mediassa. On oleellista huomioida, etteivät kaikki sateenkaarinuoret

osallistu organisaatioiden järjestämään toimintaan, ja luultavammin harvinaisempaa osallistuminen on niille, jotka eivät ole tulleet kaapista esimerkiksi vanhemmilleen tai kavereilleen. Kaapissa oleville sateenkaarinuorille kynnyks osallistua tutkimushaastatteluun saattoi olla liian suuri ja sitä saatettiin pitää riskinä oman identiteetin paljastumisen kannalta. On myös huomattava, että koska haastattelukutsu julkaistiin sosiaalisessa mediassa, ei se luultavasti tavoittanut niitä nuoria, jotka käyttävät sosiaalista mediaa vähemmän.

Tutkimuksen tekemisen jokaisessa vaiheessa on noudatettu opinnäytetyön eettisiä ohjeita. Aineiston keräämisessä, käsittelemisessä ja käyttämisessä on oltu huolellisia, ja kaikki nauhoitukset sekä haastateltavien yhteystiedot on poistettu. Myös opinnäytetyöhön nostetuista lainauksista on poistettu tiedot, joista nuorten henkilöllisyydestä voisi saada viitteitä. Olen pyrkinyt selkeästi erottamaan oman tulkintani haastatteluaineistosta ja lähdemateriaaleista, ja pyrin haastattelujen aikana kysymään tarkentavia lisäkysymyksiä haastateltavilta, jotta osaisin tulkita heidän sanomisiaan mahdollisimman tarkasti.

Käsiteltäessä kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiskeinoja, saturaatio, josta voidaan käyttää myös sanaa kylläntyminen, tarkoittaa sitä, että eri lähteistä saatavat tutkimustulokset alkavat toistua (Kananen 2017, 179). Ilmiö oli läsnä myös tässä opinnäytetyössä; aikaisemmista tutkimuksista, joita esiteltiin opinnäytetyön alkupuolella, voi löytää paljon samaa kuin tutkimustuloksista. Myös haastateltavien kertomuksissa oli keskenään paljon yhtäläisyyksiä.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset ja kehittämissideat

Turvallinen tila on terminä suhteellisen uusi, eikä siihen liittyvää tutkimusta ole Suomessa vielä paljon tehty. Opinnäytetyö tarjosi pienen katsauksen siihen, miten turvallisen tilan tematiikka, sateenkaarinuoruus ja sosiaalinen media niveltävät yhteen. Aiheesta olisi saanut toteutettua laajemman ja monipuolisemman tutkimuksen, joka valitettavasti ei tämän opinnäytetyön puitteissa ollut mahdollista. Sosiaalinen media ja verkko itsessään on niin ajankohtainen ja toisaalta jatkuvassa muutoksessa oleva ilmiö, etteivät tämänkään tutkimuksen tulokset luultavammin enää vuosien päästä tule olemaan totuudenmukaisia muuten, kuin aikansa kuvana.

Tutkimuksessa selvisi, että sateenkaarinuorille sosiaalinen media on osallistumisen, vaikuttamisen sekä kommunikoinnin areena. Nuoret kokivat ikään kuin vastuukseen lisätä tietoisuutta heitä koskettavista aiheista. Teoreettisessa viitekehyksessä esiteltiin myös kansainvälisiä tutkimuksia, joissa esiin tuli se, että verkko tarjoaa nuorelle tilan, jossa kokeilla erilaisia identiteettejä turvallisesti. Tämä aspekti ei tutkimusaineistossani kuitenkaan noussut sen suuremmin esille. Syynä saattaa olla haastattelukysymysten vajavaisuus, jonka vuoksi aihe ei noussut nuorten kertomuksiin. Tämä aspekti olisi epäilemättä ollut tutkimuksen kannalta kiinnostava ja oleellinen, mutta toisaalta aiheesta saisi varmasti kokonaan uuden tutkimuksen, jossa siihen sukeltaisiin kunnolla.

Opinnäytetyöprosessin aikana Seta ry julkaisi perustavansa sateenkaarinuorille verkkonuorisotilan yhtenä toimenpiteenä sateenkaarinuorten hyvinvointia edistävässä hankkeessa. Jään innolla odottamaan sitä, kuinka verkkonuorisotila tulee toimimaan. Setan verkkonuorisotila tulee rakentumaan eri tavalla kuin tilat, joita tutkimukseni pääasiassa käsittelee – sitä luomassa ovat kansalaisjärjestö sekä sateenkaarierityisiin asioihin perehtyneet ammattilaiset. Vaikka kulma on hieman erilainen, uskoisin verkossa toimivalle nuorisotilalle olevan kysyntää. Tutkimukseni osoittaa saman, kuin aiemmatkin tutkimukset, jotka koskevat sateenkaarinuoria; turvallisille tiloille on tarvetta. Sen lisäksi he tarvitsevat myös turvallisia aikuisia, joilla on kattavasti tietoa sateenkaarinuoruudesta. Internet tuo uudenlaisen mahdollisuuden siihen, että myös ne nuoret, jotka eivät asu suurissa kaupungeissa, joissa järjestetään sateenkaarinuorille suunnattua toimintaa, pääsevät osallistumaan.

Tutkimus ja sen aihe herätti paljon keskustelua sekä kiinnostusta ihmisissä, joille kerroin opinnäytetyöstäni. Sain myös kuulla useamman kerran kiitosta sateenkaari-ihmisiltä, jotka kokivat aiheen tärkeäksi ja itseään koskettavaksi. Haastatteluni lopuksi annoin nuorille vielä mahdollisuuden kysyä tai sanoa mitä haluavat, ja eräs nuorista sanoi jotain, joka kiteytti mielestäni jotakin oleellista, johon koen itse luontevaksi päättää opinnäytetyöni.

AURI: "Tää on kyl tosi mielenkiintonen aihe, koska mä oon jotenkin niin tottunu siihen et – – Must tuntuu, et mä löydän tosi helposti sateenkaari-ihmisii somen kautta. Mä en tiiä et mikä mun sukupolvikokemus on, mut tuntuu et mun sukupolvi, varsinki mun kavereilta, löytyy tosi paljon kavereita somen kautta, ja just sateenkaari-ihmisii, ja silleen."

LÄHTEET

- Alanko, K. 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Seta. Seta-julkaisuja 23. Julkaisuja 146. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 72. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf> [viitattu 15.10.2020].
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Boyd, D. & Ellison, N. 2007. Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13, 210–230. Verkkolehti. Saatavissa: <https://academic.oup.com/jcmc/article/13/1/210/4583062> [viitattu 16.11.2021].
- Craig, S. & McInroy, L. 2014. You can form a part of yourself online: The influence of new media on identity development and coming out for LGBTQ youth. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health* 1, 95–195. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19359705.2013.777007> [viitattu 15.10.2020].
- Fox, C. & Ore, T. 2010. (Un)Covering Normalized Gender and Race Subjectivities in LGBT "Safe Spaces". *Feminist Studies* 3, 629–649. Verkkolehti. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/261779773_Un_Covering_Normalized_Gender_and_Race_Subjectivities_in_LGBT_Sage_Spaces [viitattu: 15.10.2020].
- Hannila, P. & Kyngäs, P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:stadia-1210852529-2> [viitattu 8.12.2020].
- Hartal, G. 2017. Fragile subjectivities: constructing queer safe spaces. *Social & Cultural Geography* 8. 1053–1072. Verkkolehti. Saatavissa: https://gender.biu.ac.il/files/gender/shared/gender/fragile_subjectivities_constructing_queer_safe_spaces_-_scg_-_gilly_hartal_0.pdf [viitattu 16.11.2020].
- Hekanaho, L. 2020. Pronominilla on väliä – pronomien käytöllä viestitään tasa-arvosta. Helsingin yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/kieli-kulttuuri/pronominilla-on-valia-pronominien-kaytolla-vestitaan-tasa-arvosta> [viitattu 22.2.2021].
- Hintikka, K. s.a. Sosiaalinen media. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media> [viitattu 6.10.2020].
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoriaa ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, S. 2016. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen. Suomen YK-liitto. Blogi. Saatavissa: <https://www.ykliitto.fi/uutiset-media/yk-blogi/blogi-ihmisoikeudet-kuuluvat-jokaiseen-elamanvaiheeseen> [viitattu 2.10.2020].
- Jaskari, O. 2021. Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 137 (17),

1782. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo16384> [viitattu 28.10.2021].

Joensuu, M. 2011. Nuoret verkossa toimijoina. Teoksessa Merikivi, J., Timonen, P. & Tuuttila, L. (toim.) Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 111. 14–22.

Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T. & Klemetti, R. 2020. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 12.11.2021].

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Liiketoiminta ja palvelut -yksikkö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangaspunta, S. 2011, Traditionaalista yhteisöstä verkkoyhteisyyteen. Teoksessa Kangaspunta, S. (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press, 15–26.

Koivuranta, E. 2021. Huomasitko? Kamala Harris kertoo Instagramissa olevansa "she" – somevaikuttaja Mona Bling selittää, mistä uudessa ilmiössä on kyse. Yle. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11725654> [viitattu 22.2.2021].

Kontkanen, J. 2018. Ongelma ja miten se korjataan? Nuoruuden ja nuorien määrittelyä valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2017–2019. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro-gradu tutkielma. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20180412/urn_nbn_fi_uef-20180412.pdf [viitattu: 2.10.2020].

Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka, M. 2013. Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen, J. 2012. Opettajien käsityksiä seksuaalisuuden kirjosta. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 30. 21–32. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2012/2/opettaji.pdf> [viitattu 15.11.2021].

Lukinmaa, P. 2017. Homofobia ja pietarilaiset HLBTI-aktivistit. *Idäntutkimus* 1, 54–63. Verkkolehti. Saatavissa: <https://journal.fi/idantutkimus/article/view/77791/38785> [viitattu 16.11.2020].

Luopa, P., Kanste, O. & Klemetti, R. 2017. Toiseella asteella opiskelevien saateenkaarinnuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135233/URN_ISBN_978-952-302-909-5.pdf?sequence=1 [viitattu 16.11.2020].

Lähteenmaa, J. 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Väitöskirja. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 14.

Mediakasvatusseura ry. 2013. Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa, tutkimuskooste. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/nuorten_mediamaailma_pahkinankuoressa1.pdf [viitattu: 12.10.2020].

Nuorisolaki 3.1.2016/1284.

Oikeusministeriö. 2019. Moniperustainen syrjintä olisi tunnistettava paremmin. Syrjintä Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Policy+Brief+moniperusteinen+syrjint%C3%A4> [viitattu: 1.10.2021].

Pariser, E. 2011. The Filter Bubble. What the internet is hiding from you. Lontoo: Penguin Books Ltd.

Raatikainen, E. 2018. Kohtaa nuori. Nuoren identiteetin rakentaminen kohtaamisessa. Kompassi suuntaa hakevan nuoren kohtaamiseen. Metropolia ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://kohtaanuori.metropolia.fi/nuoren-identiteetin-rakentaminen-kohtaamisessa/> [viitattu 5.10.2020].

Rongas, A. 2011. Mikä ihmeen sosiaalinen media? Opetushallitus. WWW-dokumentti. Päivitetty 2016. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mika-ihmeen-sosiaalinen-media> [viitattu 6.10.2020].

Ryhtä, T. 2021. Nuorisotyön osallisuuden asiantuntija. Sähköpostiviesti 8.2.2021. Seta ry.

Räisänen, E.-L. 2013. Kun opettaja kiusaa. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59787/R%E4is%E4nen.+Essi-Liisa.pdf?sequence=2> [viitattu 19.10.2021].

Saarainen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html [viitattu 29.11.2021].

Sanastokeskus TSK ry 2010. Sosiaalisen median sanasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto.pdf [viitattu 6.10.2020].

Seta ry 2020. Sateenkaarisanasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/> [viitattu 4.10.2020].

Sievers, S. 2017. Nuoret ja sosiaalinen media. Ystävyys-suhteiden ja vihapuheen kohteeksi joutumisen merkitys itsetunnolle. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101439/GRADU-1497010121.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 15.10.2020].

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. s.a. Intersukupuolisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/intersukupuolisuus/> [viitattu 6.10.2020].

Suomen virallinen tilasto. 2020. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. WWW-dokumentti. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_fi.html [viitattu 17.11.2021].

Taavetti, R., Alanko, K. & Heikkinen L. 2015. Hyvinvoiva sateenkaarinuori -tutkimushanke. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Setä. Setajulkaisuja 26. Verkkojulkaisuja 82. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/hyvinvoiva_sateenkaarinuori_tiivistelma.pdf [viitattu 14.4.2021].

THL. 2020. Tasa-arvosanasto. Tasa-arvotiedon keskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto#sukupuolen%20moninaisuus> [viitattu 6.10.2020].

Tropiano, S. 2014. A safe and supportive environment: LGBTQ youth and social media. Teoksessa Pullen, C. (toim.) 2014. Queer Youth and Media Cultures. Lontoo: Palgrave Macmillan, 46–55.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Valtion nuorisoneuvosto. 2013. Nuorten oma käsitys nuoruuden ”ikärajoista” selvitetty. Blogi. Saatavissa: <https://tietoanuorista.fi/nuorten-oma-kasitys-nuoruuden-ikarajoista-selvitetty/> [viitattu 1.10.2020].

Vilkka, H. 2015. Tutki ja Kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Weissenfelt, J., Liukko, M. & Nisula, J. 2019. Suomessa asuvien 13–29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. Ebrand Group Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/> [viitattu 18.10.2021].

Yhdenvertaisuus.fi. s.a. Mikä on rangaistavaa vihapuhetta internetissä? Oikeusministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://yhdenvertaisuus.fi/vihapuhe> [viitattu 27.10.2021].

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. 2021. Syrjintä ja Yhdenvertaisuus. Rasismi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://syrjinta.fi/rasismi> [viitattu 1.10.2021].

Sateenkaarinuoruus:

1. Millä tavalla määrittelet itsesi sateenkaarinuoreksi?
2. Milloin aloit ymmärtää olevasi sateenkaareva?
3. Milloin puhuit ensimmäisen kerran muille seksuaalisesta suuntautumises-tasi tai sukupuoli-identiteetistäsi?
4. Millainen kokemus kaapista ulos tulemisesi oli? Tai mikä saa sinut pysy-mään kaapissa?
5. Oletko kokenut syrjintää, häirintää, kiusaamista tai ulos sulkemista seksu-aalisen suuntautumisesi tai sukupuoli-identiteettisi vuoksi?

Sosiaalisen median käyttö:

6. Mitä sosiaalisen median palveluita käytät aktiivisesti?
7. Mikä on yleisin käyttämäsi sosiaalisen median palvelu? Mitä teet palve-lussa?
8. Oletko ikinä etsinyt verkosta tietoa tai tukea kysymyksiin, jotka liittyvät sek-suaalisen suuntautumisen tai sukupuolen moninaisuuteen?
9. Oletko tutustunut sosiaalisessa mediassa uusiin ihmisiin? Oletko saanut kavereita netistä? Mikä on saattanut teidät yhteen?
10. Onko sinulla kokemusta verkkomaailman ja livemaailman yhdistymisestä? Oletko esimerkiksi tavannut verkkotuttuja myös verkon ulkopuolella?
11. Oletko kokenut verkossa sinuun kohdistuvaa häirintää, syrjintää, kiusaa-mista tai ulos sulkemista seksuaalisen suuntautumisesi tai sukupuoli-iden-titeettisi vuoksi?

Turvalliset tilat

12. Oletko tullut kaapista verkossa? Koetko, että voit olla verkossa avoimempi seksuaalisesta suuntautumisestasi ja/tai sukupuoli-identiteetistäsi, kuin muissa ympäristöissä? Millä tavoilla tämä näyttäytyy? Mistä luulet tämän johtuvan?
13. Miten määrittelisit (sateenkaarinuorelle) turvallisen tilan?
14. Koetko, että sateenkaarinuorella on joitakin keinoja, joilla tehdä sosiaali-sesta mediasta itselleen turvallisempi paikka? Millaisia keinoja? Oletko itse käyttänyt niitä? Jos et ole, miksi et?

15. Miten mielestäsi turvallisia tiloja luodaan? Voiko esimerkiksi joku palvelu/organisaatio tehdä verkkoon tilan, joka olisi turvallinen? Minkälaisin keinoin?

Hei Sinä 15–25-vuotias sateenkaarinuori!

Olen yhteisöpedagogiopiskelija Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni aiheenani sateenkaarinuoret ja sosiaalinen media. Opinnäytetyössä tutkitaan sitä, millaiseksi ympäristöksi sateenkaarinuoret kokevat sosiaalisen median sekä sitä, miten sateenkaarinuoret rakentavat verkkoon itse yhteisöjä ja turvallisia tiloja. Haen 15–25-vuotiaita sateenkaarinuoria osallistumaan haastatteluun. Sateenkaarinuorella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa nuorta, joka itse määrittelee kuuluvansa seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön.

Haastattelu toteutetaan Microsoft Teamsin kautta. Haastattelu voidaan toteuttaa Sinulle parhaana ajankohtana viikoilla 11, 12, tai 13 (15.3.–1.4.). Haastattelun kesto on noin puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut nauhoitetaan, mutta tallenteet ovat käytössä vain haastattelijalla. Nauhoitus kirjataan haastattelun jälkeen tekstitiedostoksi, jonka jälkeen nauhoitteet tuhotaan. Haastattelun kirjauksessa kaikki mahdolliset tunnistetiedot poistetaan tai muutetaan, eikä lopullisessa julkaistavassa työssä ei esiinny tietoja, joista haastateltavan voisi tunnistaa. Haastateltavan ei ole pakko vastata kaikkiin kysymyksiin, jos ei halua. Haastattelun voi myös halutessaan keskeyttää missä tahansa vaiheessa.

Olisin erittäin kiitollinen, jos osallistuisit haastatteluun ja antaisit arvokasta tietoa sateenkaarinuoren elämän osa-alueesta, jota ei Suomessa ole vielä paljoa tutkittu. Jos haluat osallistua haastatteluun tai sinulla on kysymyksiä, pyydän laittamaan sähköpostia osoitteeseen [sähköpostiosoite]

Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,
Josefiina Pystynen